

“TÜRK MEDENİ KANUNU’NUN 313. MADDESİNDE, 15.07.2005 TARİHİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİK VE ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER KARŞISINDA, EVLAT EDİNME KONUSUNUN FARKLI BİR BAKIŞ AÇISI İLE ELE ALINMASI”

Doç.Dr. Demet ÖZDAMAR*

C.Gamze SUCU**

GİRİŞ

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, evlât edinme kurumunda önemli değişiklikler getirmiş; “küçükler” ile “*ergin ve kısıtlı-lar*”ın evlât edinilmesini ayrı ayrı düzenlemiştir. Her ne kadar kanunda; iki tür evlât edinme kurumu, ayrı başlıklar altında düzenlense de; bunların koşullarını, aynı ana başlıklar ve ortak koşullar haline getirmek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle çalışmamızda; “küçükler” ile “*ergin ve kısıtlılar*”ın evlât edinilmesine ilişkin koşulları sistematik açıdan; aynı ve ortak başlıklar altında toplamaya ve bu şekilde, her iki tür evlât edinmeyi karşılaştırmalı olarak ele almaya çalıştık.

Sistematik açıdan değişik olan bu yaklaşım tarzı yanında; incelememizde, Türk Medeni Kanunu’nun 313. maddesinde, 15.07.2005 tarihinde yapılan değişiklik de ele alınmıştır. Bu değişiklikten önce, Türk Medeni Kanunu’nun 313. maddesinin I. fıkrasına göre; “*Evlât edinenin altsoyu bulunmaması koşuluyla, ergin veya kısıtlı...*” evlât edinilebiliyor idi. Yani; ergin ve kısıtlının evlât edinilebilmesi için, altsoyun bulunmaması şartı aranmakta idi. Değişiklikten sonra aynı hüküm; “*Evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle, ergin veya kısıtlı...*” evlât edinilebilir, şekline getirilmiştir. Böylece artık; evlât edinenin altsoyu olsa bile, onların “*açık muvafakati*” ile, bir “*ergin veya kısıtlı*”nın evlât edinilebilmesi mümkün olacaktır. Bu değişiklik de; evlât edinme kurumunda; “*ilgililerin rızası*”, “*diğer çocukların yararının hakkaniyete aykırı olarak zedelenmemesi*” koşulları ve özellikle de, 313. maddenin son fıkrasındaki, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesine ilişkin hüküm bulunmaması durumunda, “*küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla uygulanması*” hükmü karşısında, evlât edinme konusunun tekrar ele alınmasını gerektirmiştir.

* D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

** D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Mezunu, St. Avukat.

Evlât edinme ve çocuklar ile ilgili *uluslararası sözleşmeler* de (örneğin; *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*, *Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi* vs.); Anayasa'nın 90. maddesinin V. fıkrasına 7.5.2004 tarih ve 5170 Sayılı Kanunla eklenen ve uluslararası sözleşmeleri ön plana çıkaran hüküm karşısında, Türk Medeni Kanunu'nun evlât edinmeye ilişkin hükümleri ile karşılaştırmalı olarak ele alınması gereken konular olarak karşımıza çıkmıştır. Böylece; uluslararası sözleşmeler de, konunun uluslararası boyutuna değinmeyi gerektiren ve yönlendiren önemli etkenler olmuştur.

Uluslararası sözleşmeler; en başta imzalayan devleti, sözleşmeye uyma yükümü, bununla ilgili iç hukukta uyum yasalarını çıkarma ve uygulamayı, sözleşmeye uydurma yükümü altına sokarlar¹. Anayasal temel hak ve ilkelerle bağlantılı oldukları ölçüde, uluslararası anlaşmaların kuralları; aynı zamanda, bu temel hak ve ilkelerin yorumunu da yönlendirirler². Uluslararası sözleşme kuralları, Anayasa'ya aykırılık savıyla Anayasa Mahkemesi önüne getirilemez (Any. m.90). Buna karşılık³, uluslararası sözleşme, TBMM tarafından bir yasayla onaylandığında ve Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe girdiğinde, ulusal yasalarla eşdeğer hale gelmektedir (Any. m.90/V). Ancak; "*usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır*" (m.90/V, ek cümle). Anayasamızın 90. maddesinin V. fıkrasına, 5170 Sayılı Kanun ile 7.5.2004 tarihinde eklenen bu düzenleme ile; insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler, ulusal mevzuat karşısında öncelikle ve doğrudan doğruya uygulanma olanağına kavuşmuştur. Konumuz açısından bakıldığında, özellikle *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi* de, çocuğun insan haklarına ilişkin bir sözleşme olduğu için, iç hukukumuzda öncelikle ve doğrudan doğruya uygulanabilecek somut hükümler niteliğini taşımaktadır⁴.

I. Genel Olarak Evlât Edinmenin Niteliği ve Önemi

Soybağı⁵; çocuk ile ana arasında doğumla kurulurken (TMK m.282/I), çocuk ile baba arasında; ana ile evlilik, tanıma veya hakim hükmüyle (babalık hükmü;

¹ ÖZDAMAR, Demet; Türk Hukukunda, Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu, Ankara 2002, s.121; ÖZBUDUN, Ergun; Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2000, s.177; GÖREN, Zafer; Temel Hak Genel Teorisi, İzmir 2000 s.379, GÜNDÜZ, Aslan; Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler Örnek Kararlar, İstanbul 2003, s.156.

² "Bu hüküm anlaşmaların normlar hiyerarşisindeki yerini belirlemek için değil, devletin uluslararası hukukta sorumluluğunun doğmasını önlemek için getirilmiştir. Çünkü Ahde vefa ilkesi gereği, milletlerarası anlaşmalar, metinlerde belirtilen hükümlere göre fesih edilebilir veya değiştirilebilir. Aksi halde milli bir kanunla anlaşmanın etkisiz bırakılması devletin uluslararası sorumluluğuna yol açacaktır.": EREN, Abdurrahman; "1982 Anayasası'nın 90.maddesindeki 2004 Değişikliği'nin Anlaşmaların Türk İç Hukukundaki Yerine Et-kisi", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt VIII, Sayı 3-4, Erzincan, Aralık 2004, s.74.

³ ÖZBUDUN, s.177; GÖREN, Zafer, s.18.

⁴ ÖZDAMAR, Demet/SUCU, C. Gamze; "Çocuğun Oyun ve Dinlenme Hakkı" Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Ocak-Şubat 2006, S.17-18, s.71-101.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: ACABEY, Beşir; Soybağı, İzmir 2002, s.168 vd.

babalık davası yoluyla) kurulabilmektedir (TMK m.282/II). Soybağı bunların hariçinde; hem kadın, hem de erkek açısından, ancak evlât edinme yoluyla kurulabilir (TMK m.282/III).

Evlât edinme; ulusal ve uluslararası mevzuat uyarınca, doğumla oluşan soybağındaki gibi “kan bağına” değil⁶, evlât edinme olgusuna dayanmaktadır ve bu nedenle “yapay soybağı” olarak da nitelendirilir⁷. Evlât edinme ilişkisi, ulusal mevzuat açısından “mahkeme” kararıyla (TMK m.315/I); buna paralel olarak, *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*’ne göre ise, “yetkili makam” kararıyla kurulur (BMÇHS m.21/a).

Evlât edinme; çocuk ve evlât edinen açısından, önemli sosyal ve hukukî sonuçlar taşır. Bunun sonucu olarak, özellikle, çocuğun yararı ön plana çıkar. Türk Medeni Kanunu’nun 305. maddesindeki “Evlât edinmenin evlâtlığın yararına olması” koşulunu, uluslararası mevzuatta “çocuğun yüksek yararı” (BMÇHS. m.3) koşulu karşılamaktadır. Bu koşul göz önünde tutularak kurulan evlât edinme ilişkisinde; çocuk, yoksun olduğu, aile yaşamının içinde büyümektedir. Bunun yanında, çocuk sahibi olamayan aileler de, bu şekilde çocuk özlemini gidermektedir⁸. Çocuk hukuken açısından konuyu ele aldığımızda; evlilik içinde ya da evlilik dışında⁹ doğmuş çocuğun gelişmesi, rahat ve mutlu bir hayat sürmesi için, aile etkeninin¹⁰ çok büyük

⁶ DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper; Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, İstanbul 2005, s.480; SEROZAN, Rona; Çocuk Hukuku, İstanbul 2005, s.219; RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlât Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması, Ankara 2003, s.21; ŞENER, Esat; “Milletlerarası Özel Hukuk Açısından Evlât Edinme ve Noterler”, Türkiye Noterler Birliği, Hukuk Dergisi, Sayı: 40, 15 Kasım 1983, s.6.

⁷ AKINTÜRK, Turgut; Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, C.II., 9. B. 2004, s.359 vd.

⁸ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.481; SEROZAN, s.221; RUHİ, Ahmet Cemal; “743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda Yer Alan Evlât Edinmenin Şekli Şartlarının Mukayeseli Olarak İncelenmesi” (Mukayeseli), Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.V, S:1-4, Erzincan 2001, s.455; AYDOS, Oğuz Sadık; “Yeni Medeni Kanuna Göre Evlât Edinme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran – Aralık 2000, Cilt: IV, Sayı: 1-2, s.118; RUHİ, Ahmet Cemal; “Evlât Edinme Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme”, Aylık Hukuk Dergisi, Haziran 2003, s. 8; SONER, Lütfü Fikri; “Medeni Kanunda Evlât Edinme ve Ön Tasarıdaki Durum”, Türkiye Noterler Birliği, Sayı:12, 15 Kasım 1976, s.18; ALTAŞ, Hüseyin; “Evlâtlık Sözleşmesinde Amaç”, Türk Hukuk Dünyası, Mayıs 2000 Yıl:1 Sayı:1, s.103; M. ATAAY, Aytekin; “Medeni Kanun’un Evlad Edinmeye Müttaallik Hüükümlerinin Değiştirilmesi ve Tamamlanması”, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl:2, Sayı: 2, İstanbul 1959, s.73; GENÇCAN, Ömer Uğur; “Evlât Edinme Kurumu ve Benzeri Kavramlar/Kurumlar, Manisa Barosu Dergisi, Yıl:20 Sayı: 78, s.15 vd; AKYÜZ, Emine, “Evlât Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 498, Prof.Dr. Hamide Topçuoğlu’na Armağan, Ankara 1995, s.154.

⁹ YILMAZ, Hamdi; Das Problem der Unehelichkeit in der Schweiz und in der Türkei, insbesondere für den Gesetzgeber, (Peter Lang Verlag), Bern 1980, s.39 vd.

¹⁰ Bunun yanı sıra *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin* 44. maddesi uyarınca kurulan *Çocuk Hakları Komitesi* sözleşmeye taraf olan devletlerden rapor alınması gerektiği hükmü uyarınca; “Çocuk Hakları Komitesinin Sonuç ve gözlemleri: Türkiye: “5. Aile Ortamı ve alternatif bakım: aile ortamından yoksun bırakılmış çocuklar”: 43. ... Komite ayrıca, koruyucu aile sisteminin yeterince gelişmediğini ve evlât edinmeye ilişkin yasal düzenlemenin çok sınırlayıcı olduğunu belirtmektedir. 44. ... Komite 21. madde doğrultusunda, taraf devleti evlât edinme sürecini kolaylaştıracak şekilde, evlât edinme hakkındaki yasal düzenlemesini gözden geçirmeye teşvik etmektedir.” şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi’nin Uygulanması Türkiye’nin Ulusal İlk Raporunun İrdelenmesiyle İlgili Olarak

önem taşıdığı bilenen bir gerçektir. İşte bu gibi sebeplerle, özellikle de çocuk açısından; evlât edinme, gerek ulusal, gerekse uluslararası mevzuatta korunması gereken önemli bir hukuki kurum olarak ele alınmıştır.

II. Evlât Edinmenin Türleri

A. Evlât Edinen Açısından: "Tek Başına" veya "Birlikte" Evlât Edinme

Türk Medeni Kanununun 306. maddesi uyarınca; eşler, ancak "*birlikte*" evlât edinebilirler. Ayrıca; eşlerin en az "*beş yıldan beri evli*" olmaları ya da "*otuz yaşını doldurmuş*" bulunmaları da gerekmektedir (TMK m.306/II). Bu hüküm uyarınca; eşlerin, hem beş yıldan beri evli bulunup; hem de otuz yaşını doldurmuş olmaları, Medeni Kanunumuz uyarınca aranmamakta; bunlardan birisinin gerçekleşmesi yeterli olmaktadır¹¹. Buna karşın; eşlerin, bir diğ erinin çocuğunu evlât edinebilmeleri için, "*iki yıldan beri evli*" olmaları veya evlât edinenin "*otuz yaşını doldurmuş*" bulunması gerekmektedir (TMK m.306/III).

"*Tek başına*" evlât edinmede ise; kural olarak, evlât edinenin "*evli olmaması*" ve "*otuz yaşını doldurmuş*" olması aranmaktadır (TMK m.307/I).

Evlât edinenin, evliyken tek başına evlât edinmesi, *istisnai* bir durumdur (TMK m.307/II). Şöyle ki; "*otuz yaşını doldurmuş*" eş, diğ er eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunması, iki yılı aşkın bir sürede nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla, eşinden iki yılı aşkın süredir ayrı yaşamakta olması hallerinden birisinin varolması ve birlikte evlât edinmenin mümkün olmadığını ispat etmesi halinde, tek başına evlât edinmesi mümkün olacaktır¹².

B. Evlât Edinilen Açısından: "Küçükler" ile "Ergin ve Kısıtlılar"ın Evlât Edinilmesi

"*Küçüklerin*" evlât edinilebilmesi için; küçüğün, evlât edinen tarafından "*bir yıl*" süreyle bakılmış ve eğ itilmiş olması gerekir (TMK m.305). Her halde evlât edinme, çocuğun yararına olmak zorundadır. Aynı şekilde; evlât edinenin çocuklarının bulunması durumunda, onların yararlarının da, hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmesine izin verilmemelidir.

Gönderdiği Soru Listesi'ne Verilen Cevaplar'da belirtilen evlât edinmeye ilişkin olarak, evlât edinilen çocuk sayısının istatistiklerine göre; 1998 yılında 386 çocuk, 1999 yılında 485 çocuk, 2000 yılında 458 çocuk evlât edilmiştir (Bölüm I, A. Veri ve İstatistikler, Tablo 4. Evlât Edinilen Çocuk Sayısı): www.shcek.gov.tr/portl/dosyalar/coc-hak (Erişim Tarihi: 12.07.2006).

¹¹ Onaltı yaşını doldurup da (olağanüstü evlenme yolu ile TMK m.124'e göre) evlenenler, beş yıl sonra, 21 yaşında evlât edinmeleri mümkün olabilecektir: KILIÇOĞLU, Ahmet; Medeni Kanun'umuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003, s.113.

¹² Türk hukuku dışındaki diğ er hukuk sistemlerinde, farklı evlât edinme türleri de vardır. örneğin; Fransız ve İtalyan Hukukunda, evlât edinmenin sonuçları açısından "tam" (Volladoption) ve "basit" (einfacher Adoption-Adoptio simple) evlât edinme türleri karşımıza çıkmaktadır: GLÄTTLI, Maja: Die Adoption im französischen und italienischen Recht, verglichen mit dem schweizerischen Recht (Dissertation, der rechts-, und staatswissenschaftlichen Fakultät der Universität Zürich zur Erlangung der Würde eines Doktors der Rechtswissenschaft), (Juris Druck, Verlag Zürich), Zürich 1978, s.17 vd; s.55 vd.); Ayrıca bu konuda bkz. AYDOĞDU, Çağ daş Hukukî Gelişmeler Işığında Evlat Edinme, İzmir 2006, s.76 vd.

Bu genel koşulların yanında başka şartlar da aranmaktadır. Evlât edinen ile evlât edinilen arasında, en az “*onsekiz yaş farkı*”nın bulunması; ayırt etme gücüne sahip olan “*küçüğün mutlaka rızası*”nın alınması; vesayet altındaki küçüğün evlât edinilebilmesi için “*vesayet dairelerinin izni*”nin alınması ve küçüğün “*ana-babasının rızası*”nın alınması gerekmektedir (TMK m.305, 308, 309).

Türk Medeni Kanunu’nun 305. maddesinde evlât edinmenin “*küçüğün yararı-na*” olması koşulu; *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*’nin 21. maddesinde; “*çocuğun yüksek yararı*” olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı şekilde; Türk Medeni Kanunu’na göre; evlât edinmenin “*mahkeme kararı*”na dayanması koşulu da, *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*’nde “*yetkili makam*” kararı olarak, aynı doğrultuda düzenlenmiştir. Yetkili makam; Türk hukukuna göre, yeni Medeni Kanuna göre, “*mahkeme*”dir. Eski Medeni Kanuna göre ise; bu konuda, yetkili makam, “*noter*” idi. Yetkili makam; çocuğun ana-babası, yakınları ve duruma göre yasal temsilcisi ile görüşme yaparak, evlât edinme konusunda görüş (TMK m.313/II; m.316/III) veya duruma göre rızalarını (TMK m.309/I; m.316/II) alarak kararını verecektir.

“*Ergin ve kısıtlıların*” evlât edinilmesine gelince; kanun, zorunlu bazı özel koşullar öngörmekle beraber, bunların dışında kalan konularda, “*küçüklerin*” evlât edinilmesi ile ilgili hükümlerin *kıyasen* uygulanacağını belirtmiştir (TMK m.313/III). Evlât edinenin, “*ergin ve kısıtlı*”yı evlât edinebilmesi için öncelikli koşul; evlât edinenin altsoyu varsa, *altsoyunun “açık muvafakati*”nin alınmasıdır. Evlât edinenin altsoyu yoksa, bu koşula (muvafakate) gerek kalmadan, diğer koşullar gerçekleşmişse, evlât edinilebilecektir.

Ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde zorunlu koşullar, küçüklerin evlât edinilmesi için gerekli olan koşullardan daha ağırlaştırılmış durumda bulunmaktadır: Bir küçüğün evlât edinilebilmesi için; evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması (TMK m.305/I) yeterli iken; ergin ve kısıtlının evlât edinilebilmesi için, daha uzun süreli bakım ve gözetimi aranmıştır. Böylece; bedensel ve zihinsel özürüllüğü nedeniyle *sürekli yardıma muhtaç olanların*, evlât edinen tarafından *beş yıl* süreyle bakılıp gözetilmiş olması; evlât edinen tarafından *küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş* olması ya da diğer haklı sebepler mevcut ve evlât edinilen ile en az *beş yıldan* beri aile halinde birlikte yaşamakta (TMK m.313) olması koşulları aranmaktadır¹³. Bu koşullardan herhangi birinin sağlanmış olması halinde, evlât edinme işlemi kurulabilecektir. Evlât edinilenin evli olması durumunda, *eşin rızasının* alınması da gerekmektedir (TMK m.313/II).

¹³ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.496 vd.; ÖZUĞUR, Ali İhsan; Türk Medeni Kanununun Yeni Düzenlemeleri ile Açıklamalı – İctihatlı Velâyet – Vesayet – Soybağı ve Evlât Edinme Hukuku, Ankara 2002, s.240.

III. "Küçükler" ile "Ergin ve Kısıtlılar"ın Evlât Edinilmesinin Genel ve Ortak Koşulları

A. Mahkeme Kararı

1. "Küçükler"ın Evlât Edinilmesinde "Mahkeme Kararı"

Türk Medeni Kanunu'nun 315. maddesi uyarınca evlât edinme işlemi "*mahkeme kararı*"yla kurulmaktadır. Bunun en önemli sonucu; evlât edinme işleminin, kurucu bir hukukî ilişki olmasıdır. Yürürlükten kalkan önceki Medeni Kanunumuzda evlât edinme işlemi, bir "*aile hukuku sözleşmesi*" olarak adlandırılmaktaydı¹⁴. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun getirdiği koşulların oluşması halinde, artık evlât edinenin istemiyle açılan davanın sonucunda verilen mahkeme kararı, evlâtlık ilişkisinin kurulması için yeterlidir.

Evlât edinmeye karar verecek "*yetkili mahkeme*"ye gelince; "tek başına" veya "birlikte" evlât edinme durumuna göre farklı olarak düzenlenmiştir.

Eğer; "*tek başına*" evlât edinme durumu söz konusu ise, "evlât edinenin" "*oturma yeri*" (yani fiilen bulunduğu, oturduğu yer)¹⁵ mahkemesinin vereceği karar ile evlât edinme ilişkisi kurulmuş olur. "*Birlikte*" evlât edinme durumu söz konusu olduğunda ise, "eşlerden birinin" "*oturma yeri*" mahkemesinin vereceği karar ile evlât edinme ilişkisi kurulmuş olur (TMK m.315/I).

"*Oturma yeri*" kavramı ile kastedilen, TMK m.20/III anlamında, "halen oturulan yer", yani, önceki Medeni Kanunumuzdaki deyimle "mesken" kavramıdır. "*Oturma yeri*", "yerleşim yeri"nden¹⁶ (TMK m.19), (önceki Medeni Kanundaki deyimle, "ikametgah" deyiminden) farklı bir kavramdır. "*Oturma yeri*", fiili bir kavram; "*yerleşim yeri*" ise, hukuki bir kavramdır¹⁷.

Eşlerin birlikte evlât edinmesinde, eşlerden birinin "*oturma yeri*" veya "*yerleşim yeri*"; genellikle, eşlerin birlikte seçtiği (TMK m.186/I) "*aile konutu*" (TMK m.194) olmaktadır¹⁸.

¹⁴ RUHİ, Ahmet Cemal; "Yabancı Ülke Mahkemelerinden Alınan Velâyet Konusundaki İlamların Türkiye'de Tenfizi", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, S.3-4 (Aralık-2003), s.722; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.497 vd; AYDOS, s.128.

¹⁵ RUHİ, (Görevli ve Yetkili Mahkeme), s.8-9.

¹⁶ "*Yerleşim yeri*" ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz: OĞUZMAN, M.Kemal / SELİÇİ, Özer /OKTAY, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), İstanbul 2002, s.102 vd; DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku, C.II, Kişiler Hukuku, İstanbul 2002, s.178 vd.

¹⁷ Ancak, bazı durumlarda, "oturma yeri", kanundan ötürü (itibari) "yerleşim yeri" sayılabilir: Önceki "yerleşim yeri" belli olmayan veya yabancı ülkedeki "yerleşim yeri"ni bıraktığı halde, Türkiye'de henüz bir "yerleşim yeri" edinmemiş olan kimsenin halen (fiilen) oturduğu yer, "yerleşim yeri" sayılır (TMK m.20/III). Bunun dışındaki durumlarda, bir kişinin "yerleşim yeri" (ikametgahı), örneğin İstanbul olabilir; ancak şu anda, fiilen Ankara'da oturuyor (meskeni Ankara'da) olabilir. Böyle bir durumda, bu kişinin "yerleşim yeri", İstanbul'dur.

¹⁸ Aile konutu ile ilgili olarak bkz: ŞİPKA, Şükran: Türk Medeni Kanununda Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK m.194), İstanbul 2002, s.56 vd.; DOĞAN, Murat: "Medeni Kanunun Getirdiği Yeni Bir Müesses: Aile Konutu", AÜEHFD, 2002, C.VI, S.1-4, s.285 vd; DOĞAN, Murat: "Türk Medeni Kanunu'nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler", AÜHFD, C.52, S.4, 2003, s.105 vd.

Türk Medeni Kanunumuz'un 315. maddesinde, yetkili mahkeme olarak “*oturma yeri*”nden bahsedilmesine karşın; bu maddeyi karşılayan kaynak İsviçre Medeni Kanunu'nun 268. maddesinin I. fıkrasında ise, “*yerleşim yeri*” (Önceki Medeni Kanundaki deyimle, ikametgâh) (Wohnsitz)¹⁹ kavramından bahsedilmektedir²⁰. Türk Medeni Kanunu'nun 315. ve 312. maddesindeki “*oturma yeri*” kavramının, yerinde olup olmadığı tartışılabilir. Nitekim; Türk Medeni Kanunu'nun 312. madde metninde “*oturma yeri*”nden söz edilirken, aynı maddenin “*gerekçesinde*”, “*yetkili mahkeme, küçüğün yerleşim yeri mahkemesidir*” denilmektedir²¹. Ayrıca, vesayet işlerinde de yetki, küçük veya kısıtlının “*yerleşim yeri*”ne göre belirlenmektedir (TMK m.411).

Kural olarak (birlikte evlât edinme durumunda) eşlerin “*yerleşim yeri*” (ikametgahları) ya da “*oturma yeri*” aynı olmakla beraber (TMK m.186/I), bazı istisnai durumlarda, eşlerin ayrı yaşama haklarının olması durumunda (önceki MK m.21/II, önceki MK m.162; TMK m.197/I), “*yerleşim yerleri*” farklı yerler de olabilecektir.

“*Görevli mahkeme*”ye gelince²²; 1 Ocak 2002 tarihinden önce, evlât edinmeye “*izin*” istekleri için, “*sulh hukuk mahkemesi*”, 1 Ocak 2002 tarihinden sonra, evlât edinmeye “*karar*” için “*asliye hukuk mahkemesi*”ne başvurulmakta idi. 18.01.2003 tarihinden itibaren, evlât edinmeye karar vermede görevli mahkeme “*Aile Mahkemesi*” olmuştur.²³

2. “Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinde “Mahkeme Kararı”

Evlâtlık ilişkisinin; mahkeme kararıyla kurulması, “*küçükler*” ile “*ergin ve kısıtlıların*” evlât edinilmesinde ortak hüküm olduğundan, her iki tür evlât edinme için de geçerli bir koşuldur. Yukarıda anlatılanlar, “*ergin ve kısıtlıların*” evlât edinme için de aynen geçerlidir. Ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesine ilişkin 313. maddenin III. fıkrası; diğer hususlarda, küçüklerin evlât edinmelerine ilişkin hükümlerin, kıyas yoluyla uygulanmasını içerdiğinden, bu hükmün ortak olduğu açıkça anlaşılmaktadır.²⁴

¹⁹ İsviçre Medeni Kanunu'nun 24. maddesinde, “*yerleşim yeri* (ikametgah)” olarak, “*Wohnsitz*”; “*oturma yeri* (*filen bulunulan yer/mesken*)” olarak da, “*Aufenthaltsort*” terimleri kullanılmaktadır.

²⁰ Aynı şekilde, TMK'nun 312. maddesinin I. fıkrasında sözü edilen, “*onun /çocuğun/ oturma yeri*” İsviçre Medeni Kanunu'nun 265. maddesinin I.fıkrasındaki “*çocuğun yerleşim yeri*” (ikametgahı) (*Wohnsitz des Kindes*) olarak Kanun'da yer almaktadır.

Benzer şekilde “*TMK'nun 315nci maddesindeki oturma yeri kavramı yerleşim yeri olarak anlaşılmalıdır*”: ÖZTAN, Bilge: Medeni Hukukun Temel Kavramları, 15.B., Ankara 2004, s.411; “*Evlât edinme kararını, tek başına evlât edinmede evlât edinenin, birlikte evlât edinmede eşlerden birinin oturma (yerleşim) yeri mahkemesi verir (TMK m.315)*”: KILIÇOĞLU, Ahmet: Medeni Hukuk, Temel Bilgiler, Ankara 2004, s.301. Farklı yönde: Türk Medeni Kanunu'nda, “*yerleşim yeri*” (ikametgah) kavramı yerine, “*oturma yeri*” kavramı getirilerek; evlât edinmek isteyenlere kolaylık sağlanmıştır: AYDOĞDU, s.460 vd.

²¹ ERTAŞ, Şeref/KOÇ, Nevzat: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, İzmir 2002, s.432.

²² AKINTÜRK, s.382.

²³ 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun (RG. 18.1.2003, S. 24997).

²⁴ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.497.

B. Yaş Farkı Koşulu

1. "Küçükler"ın Evlât Edinilmesinde "Yaş Farkı" Koşulu

"*Küçükler*"ın evlât edinilmesine ilişkin yaş koşulu, Medeni Kanunumuzun 308. maddesinde yer almaktadır. 308. madde hükmü uyarınca, evlât edinen ile evlât edinilen arasında en az "*on sekiz yaş farkı*"nın²⁵ bulunması gerekmektedir. Bu yaş farkı; evlât edinen ile evlâtlık arasında ebeveyn otoritesini sağlamaya yöneliktir.²⁶

2. "Ergin ve Kısıtlılar"ın Evlât Edinilmesinde "Yaş Farkı" Koşulu

"*Ergin ve kısıtlılar*"ın evlât edinmesine ilişkin, Medeni Kanunumuzun 313. maddesinin III. fıkrası uyarınca; yaş koşulunda da, kıyas yoluyla 308. maddeye gidilmesi gerekmektedir. Söz konusu hükme göre; evlât edinilen "*ergin ve kısıtlı*"nın, evlât edinenden "*onsekiz yaş küçük*" olması gerekmektedir²⁷.

C. Bakım ve Eğitim Koşulu

Bakım ve eğitim koşulunun ayrıntılarında; diğer koşulların aksine, "*küçükler*"ın evlât edinilmesi ile, "*ergin ve kısıtlılar*"ın evlât edinilmesine ilişkin düzenlemeleri birbirinden ayırmak gerekecektir.

1. "Küçükler"ın Evlât Edinilmesinde "Bakım ve Eğitim" Koşulu

Türk Medeni Kanunu'nun 305-312. maddeleri hükümlerine göre; bir "*küçüğün*" evlât edinilmesi; evlât edinen tarafından, "*bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması*" koşuluna bağlıdır²⁸. Böylece, bir küçük hemen evlât edinilemeyecek; evlât edinenler bir "deneme süreci"nden²⁹ geçirilecekler; bu süre sonunda, evlât edinme,

²⁵ Yargıtay 2. H.D. 2005/4 E., 2005/3125 K., 2.3.2005 T. sayılı kararında: "4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 308. maddesinde "Evlât edinilenin, evlât edinenden en az onsekiz yaş küçük olması şarttır." hükmü mevcuttur. Dosyada mevcut nüfus kayıt örneklerinden, davacı Zekine'nin 01.01.1965, davacı Hüseyin'in 20.01.1964 doğumlu olup, dava ve hüküm tarihinde ergin olan 20.11.1980 doğumlu davalı ile aralarındaki yaş farkının onsekiz yıldan az olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece, yasal şartın oluşmaması nedeniyle davalıların davasının reddine karar verilmesi gerekirken Medeni Kanunun 308. maddesi hükmüne aykırı olarak davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 427/6. maddesine dayalı kanun yararına bozma isteğinin açıklanan sebeplerle kabulü ile hükmün sonuca etkili olmamak üzere BOZULMASINA, 02.03.2005 gününde oybirliğiyle karar verildi.": YILMAZ KAYAR, Habibe, (www.turkhukuksitesi.com, Erişim tarihi: 10.05.2006).

²⁶ BAUMANN, Ursula: Voraussetzungen und Verfahren der Adoption, (Dissertation der rechts-, und staatswissenschaftlichen Fakultät der Universität Zürich zur Erlangung der Würde eines Doktors beider Rechte), (Juris Druck, Verlag Zürich), Zürich 1970, s.22.

²⁷ Yargıtay 2. HD., 2005/19285 E., 2006/3858 K., 21.3.2006 t.li kararında, "Evlât edinilenin evlât edinenden daha büyük olduğu ve bu nedenle Medeni Kanunun 308. maddesindeki şartın gerçekleşmediği gözetilmeksizin davanın reddi yerine kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Davacılar ile davalının daha önce ve halen birlikte oturmadıkları, davalının küçükken en az beş yıl süre ile davalıların bakım, gözetim ve eğitiminde olduğuna dair bir delilin de bulunmadığı anlaşılmaktadır. Mahkemece, Medeni Kanunun 313. maddesinin 1. fıkrasının 1, 2 ve 3. bentlerinde belirtilen şartların mevcut olmadığı düşünülmeksizin davanın kabulüne karar verilmesi de doğru görülmemiştir.": YILMAZ KAYAR, Habibe, (www.turkhukuksitesi.com, Erişim tarihi: 10.05.2006); DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.497.

²⁸ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.482; ÖZÜĞÜR, s.234; AYDOS, s.120.

²⁹ Evlât edinen, deneme süreci sonunda evlât edinebilme hakkını kullanmak zorunda değildir. Ayrıca, deneme süresi içinde, tarafların karşılıklı hak ve borçları velâyetle ilgili hükümlere de tabi tutulmaz. Çünkü, taraflar arasında hentiz bir evlât edinme ilişkisi ve soybağı bulunmamaktadır. Aralarındaki ilişkiye ancak, sözleşme öncesi hazırlık görüşmelerinden doğan borçlara ilişkin esaslar uygulanabilir (culpa in contrahendo). Evlât

küçüğün “yararı”na ise (305/II), diğer koşulların da gerçekleşmesi şartı ile hâkim, evlât edinme işlemine karar verecektir.

2. “Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinde “Bakım ve Eğitim” Koşulu

“Ergin ve kısıtlılar”ın evlât edinilmesinde, “bakım ve eğitim” koşulu büyük önem taşımaktadır. “Bedensel veya zihinsel özrü” sebebiyle, sürekli olarak yardıma muhtaç olan ergin veya kısıtlı, evlât edinen tarafından “beş yıl” süreyle bakılmış ve gözetilmiş olması halinde evlât edinilebilir (TMK m.313/b.1). Bunun dışında; evlât edinilen; ergin veya kısıtlı “küçüklüğünde”, evlât edinen tarafından “beş yıl” süreyle bakılmış ve eğitilmiş ise, yine evlâtlık ilişkisi kurulabilmektedir (TMK m.313/b.2). Aynı şekilde; “diğer haklı sebepler” bulunmakta ve evlât edinilen, evlât edinen ve ailesiyle “beş yıldan beri birlikte yaşamakta” ise, evlâtlık ilişkisi kurulabilir (TMK m.313/b.3).

Bu hükümlerden de anlaşılacağı üzere; küçüklerin evlât edinilmesinden ayrı olarak, ergin ve kısıtlılar için bakım ve eğitim koşulu, daha ağır şartlara bağlanmış- tır. Bunun sebebi de; küçüklerin daha fazla korunması düşüncesi ile evlât edinme kurumunun ve bu kurumun getirdiği yararların, kötüye kullanılmaması gerektiği düşüncesidir. Çünkü; evlât edinme ilişkisinin sonucu, evlât edinilen ergin kişinin, evlât edinenin sosyal güvencesinden (yetim maaşından, sigortasından), mirasından, soyadından veya duruma göre vatandaşlık³⁰ haklarından yararlanması söz konusu olmaktadır.

D. Evlât Edinmenin, Evlâtlığın Yararına Olması

1. “Küçükler”in Evlât Edinilmesinde “Yarar” Koşulu

Evlât edinme işlemi, her halde çocuğun yararına olmalıdır (TMK m.305/2). Çocuğun evlât edinilmesinden önceki ve sonraki aşamadaki yararları yanında, onun; ruhsal, ekonomik, sosyal ve hukuki yararları da göz önünde tutulmalıdır³¹. Bu hüküm, ortak ve genel bir hüküm olup; yarar koşulu, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde de kıyasen uygulanır³².

Yarar koşulunda, *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin* 21. maddesine de gitmek mümkündür. Sözleşmenin 3. maddesi uyarınca; çocuğa ilişkin olan her türlü durumun, çocuğa yararlı olması gerekmektedir. Sözleşmenin her maddesine uygulanması gereken bu hükmün, ayrıca evlât edinmeyle ilgili 21. maddedeki

edinme ilişkisi ve soybağı kurulması, kamu düzeni ile ilgili olduğu için, Medeni Kanunumuzda sözleşme ilişkisi olmaktan çıkarılmıştır. Ancak, hazırlık aşamasında, henüz bir soybağı kurulması söz konusu olmadığı için, bu aşamada sözleşmelere ilişkin bazı kurallar uygulanabilir. Bunun sonucu olarak, MK m.2 ve koşulları var ise, BK.m.41 uygulama alanı bulabilir: KILIÇOĞLU, s.117.

³⁰ Kural olarak, evlâtlığın vatandaşlığı, evlât edinme ilişkisinden etkilenmez. Ancak; küçük olan evlâtlık vatansız ise veya ana babası bulunmuyorsa veya nerede olduğu bilinmiyorsa, bir Türk tarafından evlât edildiğinde, Türk vatandaşı olur (Türk Vatandaşlık K. m.3/c.2). Ayrıca bu konuda bkz: DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.505.

³¹ BRAUCHLI, Andreas: Das Kindeswohl als Maxime des Rechts, (Schulthess Polygraphischer Verlag) Zürich 1982, s.78 vd.

³² “Bu şart, esasen evlât edinme kurumunun temel amacını teşkil eder”: DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.483; ÖZÜĞÜR, s.234.

düzenlemede yer alması, "çocuğun yüksek yararı"nın temel kabul edilmesini gerektirmiştir³³.

Aynı şekilde, *Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme*'nin³⁴ 1. maddesinde, sözleşmenin amaçları arasında, her zaman için "çocuğun yüksek yararı"nın gözetmek ilkesi yer almaktadır.

2. "Ergin ve Kısıtlılar"ın Evlât Edinilmesinde "Yarar" Koşulu

Medeni Kanunumuzun 313. maddesinin III. fıkrası uyarınca; ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde yer almayan konularda, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin, kıyasen uygulanacağı belirtilmektedir. Buna göre; ayırt etme gücüne sahip ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde de, evlâtlık ilişkisinin, "evlâtlığın yararı"na olması koşulu, küçüklerin evlât edinilmesindeki kadar önem taşımaya da aranacaktır. Buna karşın; özellikle, "ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kısıtlı"nın evlât edinilmesinde, "yarar" koşulu, küçüklerin evlât edinilmesinde olduğu gibi, tekrar önem kazanacaktır.

E. Diğer Çocukların Yararının Hakkaniyete Aykırı Bir Biçimde Zedelenmemesi Koşulu

1. "Küçükler"in Evlât Edinilmesinde "Hakkaniyet" Koşulu

Medeni Kanunumuzun 305. maddesi uyarınca; "küçüklerin"³⁵ evlât edinilmesinde, evlât edinenin "altsoyu"nun bulunması durumunda, bu çocukların yararının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi gerekmektedir³⁶. Hükmün getiriliş amacı; evlât edinenin çocuklarının velâyete bağlı bakım, gözetim, eğitim veya mirasa ilişkin hükümler uyarınca, evlât edinme ilişkisinden etkilenecek olmasıdır. Böyle bir durumun, ağır sonuçlar doğurması halinde, evlât edinenin diğer çocukları korumak ve hakkaniyete aykırı biçimde yararlarının zedelenmesinin önüne geçilmek istenmektedir. Küçüğün evlât edinilmesinde, evlât edinenin "altsoyunun muva-

³³ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 21. maddesinin I. fıkrası: "Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarını temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir....".

³⁴ 29 Mayıs 1993 tarihli "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinmeye İlişkin İşbirliği Hakkındaki Lahey Sözleşmesi", "Ortak hükümleri, uluslararası belgelerde, özellikle de 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de ve Ülke içi ve Ülkelerarası Evlât Edinme ve Koruyucu Aile İşlemlerine Özel Atıfla Çocukların Korunmasına ve Esenliğine İlişkin Sosyal ve Hukuksal İlkeler Bildirgesi"nde (Genel Kurul'un 3 Aralık 1986 tarih ve 41/85 sayılı kararı) yer alan ilkeler çerçevesinde yerleştirmek arzusuyla, sözleşme maddeleri hazırlanmış ve kabul edilmiştir: HODGKİN, Rachel / NEWELL, Peter; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, UNICEF, 1998, s.655.

Söz konusu sözleşme Türkiye Cumhuriyeti tarafından 5049 sayılı ve 14.1.2004 tarihli kanunla onaylanmıştır.

³⁵ Normal erginlik (rüst) (18 yaşını doldurma ile) veya erken erginlik yolu ile (18 yaşından önce erken evlenme veya 15 yaşını doldurma ile yargısal yoldan) ergin olmayan kişiler, TMK.m.305 ve devamındaki maddede bahsedilen "küçük" kavramına girerler: KILIÇOĞLU, s.110. Benzer şekilde, *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi* m.1 "Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır."

³⁶ DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, s.483 vd; ÖZUÇUR, s.234; AYDOS, s.121; SAZAK, Ömer Faik: "Medeni Kanuna Göre Evlât Edinme", Antalya Barosu Dergisi, Nisan 2002, Yıl 23 Sayı 44, s. 12.

fakati” koşul olarak aranmamakta; ancak, yararlarının zedelenmemesi adına, onların da tavır ve düşünceleri değerlendirilmektedir (TMK m.316/3)³⁷.

2. “Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinde “Hakkaniyet” Koşulu

“*Ergin ve kısıtlılar*”ın evlât edinilmesinde, “*küçükler*”in evlât edinilmesinden farklı olarak; Medeni Kanunumuzun 313. maddesinde evlât edininenin altsoyunun “*açık muvafakati*”ni esas alınmıştır. Medeni Kanunumuzun 313. maddesinin I. fıkrasında 15.07.2005 tarihinde 5399 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce; ergin ve kısıtlının evlât edinilebilmesi için; evlât edininenin, “*altsoyunun bulunmaması*” gerekmektedir. 313. maddede yapılan değişiklik³⁸ sonucu; altsoyun bulunmaması koşul olmaktan çıkarılarak, yerine altsoyun “*açık muvafakati*” koşulu getirilmiştir³⁹. Böylece; altsoyun açık muvafakati aranarak, altsoyun “*yararlarının*” gözetilmesi sağlanmıştır. Bu açıdan; küçüklerin evlât edinilmesinde, evlât edininenin altsoyunun bulunması durumunda, diğer çocukların “*yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesi*” koşulu; ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde, “*açık muvafakat*” koşulu ile dengelenmiştir.

Bu konuda çeşitli durumlarla karşılaşabiliriz:

Bir “*küçük*” evlât edinildiğinde; evlât edininenin, “*küçük altsoyu*” varsa, bunlar kendi yararlarını korumada yetersiz kalacağından “*diğer çocukların yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesi*” koşulu hakim tarafından titizlikle göz önüne alınacaktır.

Aynı şekilde, “*küçükler*”in evlât edinilmesinde, evlât edininenin, “*ergin altsoyu*” varsa; onların da “*yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesi*” koşuluna hakim dikkat edecektir.

Buna karşın; bir “*ergin ya da kısıtlı*” evlât ediniliyor ve evlât edininenin de, “*küçük altsoyu*” varsa, onun “*açık muvafakati*”ni almak (özellikle bu konuda ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük ya da ergin altsoyun varlığı durumunda), anlamsız olacaktır. İşte böyle bir durumda; Türk Medeni Kanunu’nun 305. maddesindeki

³⁷ Yargıtay 2. HD. 2005/9794 E., 2005/11750 K., 12.9.2005 t.li kararında “İncelenen dosyada bulunan davacıya ait nüfus kayıt örneğinden, davacının davalı H. T. haricinde M. ve N. T. adlı iki çocuğunun daha bulunduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece, evlât edininenin diğer çocukları M. ve N. T. dinlenmeden, evlât edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri değerlendirilmeden, evlât edinmenin bu çocukların yararlarını hakkaniyete aykırı bir biçimde zedeleyip zedelemeyeceği konusunda yeterli araştırma yapılmadan, evlât edinmeye muvafakat ettikleri konusunda evlât edininen ve tanığın beyanları ile yetinilerek eksik inceleme ile hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.” YILMAZ KAYAR, Habibe: (www.turkhukuk sitesi.com, Erişim tarihi: 10.05.2006).

³⁸ 5399 Sayılı Kanunla Medeni Kanunun 313. maddesinin I. fıkrası şu şekilde değiştirilmiştir: “*Evlât edininenin altsoyunun açık muvafakatiyle, ergin veya kısıtlı aşağıdaki hallerde evlât edinilebilir...*” (R.G.15.07.2005, S.25876). Değişiklikten öncesi için, ayrıntılı bilgi için bkz.: DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.494; SEROZAN, s. 230; AYDOS, s.127; AYDOĞDU, s.409.

³⁹ Yargıtay 2. HD 2005/17017, 2006/1201 K., 9.2.2006 t.li kararında, “4721 sayılı TMK’nın 313/I. maddesinde yapılan değişiklikle, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde evlât edininenin, altsoyunun bulunmama koşulu kaldırılmıştır. Türk Medeni Kanununun 313/1. maddesine yönelik kanun yararına bozma isteminin anılan maddenin 5399 sayılı yasa ile 15/7/2005 tarihinde değiştirilmiş ve altsoyunun bulunmama koşulunun kaldırılmış bulunmasına göre bu konuya yönelik kanun yararına bozma isteminin reddine karar verilmesi gerekmektedir.” YILMAZ KAYAR, Habibe: (www.turkhukuk sitesi.com, Erişim tarihi: 10.05.2006).

"diğer çocukların yararının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi" koşulu, (313/III. fıkradaki yollama nedeniyle) önem kazanacak ve ön plana geçecektir. Bu durumda; artık "küçük" ya da "ayırt etme gücüne sahip olmayan ergin altsoyun", açık ya da kapalı muvafakati aranmayacak, "yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenip zedelenmeyeceğine" bakılacaktır.

"Ergin veya kısıtlı"nın evlât edinilmesinde; evlât edinenin "ergin ya da kısıtlı (ve ayırt etme gücüne sahip)" altsoyu varsa, böyle bir durumda artık, kural olarak "yararının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesi" koşulu öne çıkmayacak, bu koşul göz önünde tutulmayabilecektir. Çünkü; bu şartlar altında altsoy, kendi yararlarını gözetebilecek durumdadır ve bu konuda kendisinin "açık muvafakati" alınabilecek durumdadır.

F. İlgililerin Rızası

1. Evlâtlığın Rızası

a. "Küçükler"ın Evlât Edinilmesinde "Evlâtlığın Rızası"

Ayırt etme gücüne sahip çocuğun, evlât edinme ilişkisinde mutlaka rızasının⁴⁰ alınması gerekmektedir (TMK m.308/2).

Evlât edinilecek çocuğun rızası koşulu, uluslararası mevzuat ile de güvence altına alınan koşullardandır. Uluslararası mevzuata bakıldığında, bu konuda *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin* 12. maddesi karşımıza genel bir hüküm olarak çıkmaktadır. Söz konusu madde uyarınca; Taraf Devletlerin, "görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip" çocuğun, kendisini ilgilendiren "tüm konularda" serbestçe görüş bildirme hakkını tanıma yükümlülüğü vardır⁴¹. Bunun yanı sıra; Sözleşmenin evlât edinmeye ilişkin 21. maddesinde çocuğun görüşlerinin alınması açıkça yer almasa da, sözleşme genel çerçevesiyle birlikte değerlendirildiğinde; çocuğun rızasının gerekeceği sonucuna ulaşılmaktadır⁴².

Aynı şekilde, *Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme'nin* 4/d-1,2,3,4 maddesi uyarınca; çocuğun rızasının, mutlak surette alınması gerekip, evlât edinme konusunda bilgilendirilmesi ve rızanın tamamıyla kendi serbest iradesiyle verdiğinin tespiti zorunlu olmaktadır⁴³.

⁴⁰ YALMAN, Süleyman: "Evlât Edinmede Rıza", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran-Aralık 2004, C. VIII, S:1-2, s.59.; SEROZAN, s.226; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.487; ÖZÜGÜR, s.236; AYDOS, s.123.

⁴¹ *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin* 12. maddenin I. fıkrası: "Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını, bu görüşlere, çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar".

⁴² HODGKIN/NEWELL, s.273.

⁴³ *Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin* kapsamına giren bir evlât edinme, menş Devleti yetkili makamlarınca ancak aşağıdaki hallerde gerçekleştirilecektir:.... (1) Çocuğun, evlât edinmenin sonuçları ve gerekli ise buna rızası hakkında yeterince bilgilendirilmiş ve kendisiyle istişarede bulunulmuş olması; (2) Çocuğun arzu ve görüşlerinin nazara alınmış olması; (3) Çocuğun evlât edinmeye muvafakati gerekli ise, bunun serbestçe ve aranan yasal şekillere uygun olarak verilmiş bulunduğu ve muvafakatin açıkça veya yazılı olarak verildiği hususunun tespit edilmiş olması; ve (4) Bu muvafakatin para ya da herhangi bedel mukabili elde edilmemiş olması (m.4/d).

b. “Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinde “Evlâtlığın Rızası”

Evlât edinilenin “ergin” olması durumunda; kanunda, kendi rızasından bahsedilmemekle beraber, burada şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkının kullanılması söz konusu olduğundan dolayı, erginin kendi rızası olmadıkça, evlât edinme işleminin gerçekleşmeyeceği doğaldır. Ayrıca; Medeni Kanunumuzun 313. maddesinin son fıkrası uyarınca; ergin ve kısıtlılara ilişkin düzenlemelerde yer almayan hususlarda, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanacaktır. Bu düzenleme de bizi, 308. maddenin II. fıkrasına götürmekte ve burada ayırt etme gücüne sahip küçüğün, rızasının mutlaka alınması gerektiği belirtilmektedir. Aynı şekilde, tam ehliyetli erginin de rızasının mutlaklığı söz konusu olacaktır. Bunların dışında; evlât edinilenin kısıtlı olması ya da ayırt etme gücüne sahip olmaması durumunda, bazı sorunlar ortaya çıkacaktır.

“Kısıtlama”, “ergin” kişiler için, söz konusu olan; onların kişisel ve mali haklarının korunması amacıyla getirilmiş bir hukuksal kurumdur. Uygulamada; kısıtlanan (hacir altına alınan) kişiye, kısıtlama kararı ile birlikte, genellikle bir vasi de atanır. Ancak; kısıtlama ve vasi atama işlemi birbirinden bağımsızdır.

Kendisine, yasal temsilci olarak bir vasi atanan “küçük” ise, bu küçük kısıtlanmaz (hacir altına alınmaz); küçük, yalnızca vesayet altına alınır. Kısıtlama, ergin kişiler içindir⁴⁴.

Kısıtlama sebepleri, Türk Medeni Kanunu’nun 405 ve devamında sayılmıştır. Bunlar;

1. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı
2. Savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim
3. Özgürlüğü bağlayıcı ceza
4. İstek üzerine kısıtlamadır.

Kısıtlanan kişi; kural olarak vesayet altına konulur; kendisine bir vasi atanır; istisnaen de velâyet (anne baba koruyuculuğu) altına konulur. Kısıtlanan kişi; ayırt etme gücüne sahip ise; fiil ehliyeti açısından “sınırlı ehliyetsiz”ler grubuna girer ve şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanabilir. Bunun sonucunda da, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olan evlât edinme işleminde, ayırt etme gücüne sahip kısıtlı, bizzat kendi rızasını açıklama durumundadır. Böyle bir durumda, hem kısıtlının kendi rızası, hem de “vesayet” altına konulmuşsa, vesayet dairelerinin izni (TMK m.463) aranmalıdır.

Gerek küçük, gerekse kısıtlı için kendi rızası ve vesayet dairelerinin izni dışında, vasisinin de rızasının aranıp aranmayacağı tartışmalıdır⁴⁵ (TMK m.308; m.313/III). Ancak, her halde pratik açıdan, evlât edinme işlemi için mahkemeye,

⁴⁴ ZEVKİLİLER, Aydın / HAVUTÇU, Ayşe: Medeni Hukuk Temel Bilgiler, 5.B., Ankara 2005, s.323 vd.

⁴⁵ Kısıtlının vasisinin rızasının aranacağı yönünde: “Ayrıca kısıtlı için (ister küçük ister ergin olsun) durum farklıdır. Kısıtlı kişi, ayırt etme gücüne sahipse onun rızası tek başına yeterli olmaz; kendisi için vasi atanmış vasi ile vesayet dairelerinin de ayrıca izninin ve onayının alınması gerekir...” (AYDOĞDU, s.390). (Yukarıda da belirtildiği üzere, kısıtlama sadece ergin kişiler için söz konusudur).

genellikle vasi başvuruda bulunur. Ayrıca; her ne kadar sınırlı ehliyetsiz kişiler, şahsa sıkı sıkıya bağlı hakları, yasal temsilcinin iznine gerek kalmadan bizzat kullanabilirlerse de (TMK.m.16/I), burada sınırlı ehliyetsize, maddi ve manevi bir yükümlülük getiren işlem söz konusu olduğundan, yasal temsilcinin (vasi veya anne ve babasının) izni gerekir. Bu şekilde, vasinin de izni alınmış olur. Kısıtlı, istisnaen "velayet" altına konulmuşsa, bu durumda, Türk Medeni Kanunu'nun 463. maddesine göre, "vesayet altında" olmayacağı için, artık vesayet dairelerinin izni aranmaz; bunun yerine, (yasal temsilcileri) anne ve babasının rızası (TMK m. 309, m.313/III) aranır.

Buna karşın, kısıtlanan kişi, ayırt etme gücüne sahip değilse, (örneğin; akıl hastalığı sebebiyle kısıtlanmışsa), "tam ehliyetsiz" grubuna girer. Ayırt etme gücüne sahip olmayan bu kısıtlı kişinin, kural olarak, ne kendisi, ne de bir başkası, şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanamaz. Fakat; tam ehliyetsizin evlât edinilmesinde, yine de bir engel bulunmamaktadır (TMK.m.313). Böyle bir durumda, artık ayırt etme gücüne sahip olmayan kısıtlının evlât edinilmesinde, artık kendi rızası değil, vesayet altında ise, vesayet dairelerinin izni; velâyet altındaysa anne babasının rızası aranacaktır (TMK m.463, m.309, m.313/III). Burada; Türk Medeni Kanunu madde 313/son gereğince, 308. madde II. fıkradaki hükmü (evlâtlığın rızasının alınması koşulunu) uygulamamız artık, ayırt etme gücünün olmaması sebebiyle mümkün olmayacaktır.

Kısıtlılar dışında; "kısıtlı olmayan", ancak "koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanan" "ergin" kişilerin (TMK m.432-437), örneğin; akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı bulunan ergin bir kişinin, kişisel korunması başka bir şekilde sağlamıyorsa, tedavisi, eğitimi veya ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirilmesi yeni Medeni Kanuna göre artık mümkün olmaktadır⁴⁶. İşte böyle bir durumda, ergin olup da kısıtlı olmayan, fakat özgürlüğü kısıtlanan kişinin, sadece özgürlüğü kısıtlanır. Yoksa; fiil ehliyeti kısıtlanmadığı, vesayet altına alınmadığı ve kendisine bir vasi atanmadığı için; (ayırt etme gücü olduğu sürece) kural olarak "tam ehliyetli" sayılacaktır. Eğer kendisine bir "yasal danışman" atanmış ise, (TMK m.429), "sınırlı ehliyetliler" grubuna girecektir. Buna karşın, kendisine bir "kayım" da (TMK m.426 vd.) atanabilir⁴⁷. Koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanan kişi, tam ehliyetli ya da sınırlı ehliyetli olduğunda ise; evlât edinme ve evlât edinilme açısından, herhangi bir sınırlamaya tabi olmayacaktır. Buna karşın; "koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanan" kişi "tam ehliyetsiz" ise, yukarıdaki tam ehliyetsizler için yapılan açıklama doğrultusunda, (vesayet altında ise, vesayet dairelerinin ve pratik açıdan da olsa vasinin izni; velâyet altında ise, yasal temsilcisi olan ana ve babasının rızası ile) evlât edinilebilecek (TMK.m.313); ancak, doğal olarak evlât edinemeyecektir.

⁴⁶ Bu konuda bkz.: GÜMÜŞ, M.Alper: "Kısıtlı ve Kısıtlı Olmayan Ergin Kişilerin Koruma Amaçlı Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 432-437)", Yeditepe Üniv. Hukuk Fak. Dergisi, C.I, S.2, 2005, s.189 vd.

⁴⁷ Kayıym atanmış olması, temsil edilecek veya işi görülecek olan kişinin fiil ehliyetinin kısıtlanması ve değişikliği sonucunu gerektirmez (MK m.458); AKINTÜRK, Turgut: Aile Hukuku, C.2, İstanbul 2004, s.485 vd.

2. Anne ve Babanın Rızası

a. “Küçüğü”in Evlât Edinilmesinde “Ana ve Babanın Rızası”

“Küçüğün” evlât edinilebilmesinin önemli bir diğer koşulu da, ana ve babanın rızasının⁴⁸ alınması gerekliliğidir (TMK m.309/1).

Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme m.4/c-1’de de, evlât edinilecek çocuğun asıl ailesinin mutlaka rızasının alınması gerektiği düzenlenmiştir⁴⁹. Küçüğün evlât edinilmesine ilişkin ana ve babanın rızası, çocuğun doğumundan sonra, altı hafta geçmedikçe verilemeyecektir (TMK m.310/I). *Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme*’de de benzer bir hüküm yer almaktadır. Buna göre; ananın rızası gerekli olduğu durumlarda, rıza ancak doğumdan sonra verilebilmektedir (m.4/c-4).

Ana ve babanın rızasının alınmayacağına ilişkin durumlar, kanunda belirtilmiştir (TMK m.311). Buna göre; ana veya babadan birinin kim olduğunun veya uzun süreden beri nerede oturduğunun bilinmemesi veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olması durumunda, onun rızası aranmayacaktır. Bir diğer istisnai hüküm ise; ana veya babadan birinin, küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda⁵⁰, rızasının alınmayacağına ilişkindir.

b. “Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinde “Ana ve Babanın Rızası”

Ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde; her ne kadar Medeni Kanunumuzun 313. maddesinin III. fıkrasına göre; “*ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesi için düzenlenen hükümler dışında küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hususlar kıyasen uygulanır*” denilmekteyse de, tam ve sınırlı ehliyetli kişi (ergin) için ana ve babanın rızası aranmaz.

⁴⁸ Bu konuyla ilgili doktrinde çeşitli görüşler yer almaktadır. *Birinci görüşe göre*; küçüğün evlât edinilmesinde ana-babanın rızası, onların sadece ana baba olmasına dayanırken (velâyet ve vesayetten ayrı bağımsız); *ikinci görüşe göre*; ana-babanın rızası, velâyet ilişkisine dayanmaktadır. YALMAN, s.65; Birinci görüşe paralel olarak bkz.: DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.489; ÖZÜĞÜR, s.238 vd; Yargıtay 2.HD., 2000/5301E., 2000/6710 K., 22.05.2000 t.li kararı: “Küçükler velâyet hakkında sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın ana-babanın onayı ile evlâtlık olabilirler.” ÖZÜĞÜR, s.286; AYDOS, s.124.

⁴⁹ Sözleşmenin kapsamına giren bir evlât edinme, menşey Devleti yetkili makamlarınca ancak aşağıdaki hallerde gerçekleştirilecektir:.... Evlât edinme için muvafakati zorunlu olan kişi, kurum ve makamlarla gerekli görülen hallerde istişarede bulunulmuş ve özellikle bir evlât edinmenin çocuğun asıl ailesi ile olan hukuki ilişkisini sona erdirip erdirmediği ve rızalarının sonuçları hakkında gereğince bilgi verilmiş olması....(m.4/c-1).

⁵⁰ Yargıtay 2.HD., 2004/4013 E., 2004/5129 K., 22.4.2004 t.li kararında: “Evlât edinme kararı verilmeden önce; evlât edinenler ile evlâtlığa alınmak istenilen ve ana babasının kişisel özellikleri, öğrenim durumları geçmiş meslek ve iş yaşantıları, halen yaptıkları işler, çocuğa sağlayacakları sosyal güvenceler ailelerin gelir durumları, sahip oldukları mal varlıkları, sağlık durumları, evlilik yaşantıları evlât edinmeye ne kadar hazır oldukları, yaşanılan evin niteliği, yaşam biçimleri, beklentileri etraflı şekilde araştırılmalı gerektiğinde mahkemenin bünyesindeki uzmandan bunun bulunmaması halinde diğer kamu kuruluşlarında çalışanlardan (özellikle Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesindekilerden) görüş ve rapor alınıp, (4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanununun 5. maddesi) annenin küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği, ananın karşı koymasının dürüstlük kuralı ile bağdaşır bağdaşmayacağı bu deliller karşısında değerlendirilip sonucu uyarınca karar verilmesi gerekir. Eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.” YILMAZ KAYAR, Habibe: (www.turkhukuk sitesi.com, Erişim tarihi: 10.05.2006).

Ayırt etme gücüne sahip erginin (*tam veya sınırlı ehliyetli kişinin*)⁵¹ şahsa sıkı sıkıya bağlı bu hakkı kullanmasında kendi rızası yeterlidir.

"*Sınırlı ehliyetsiz*" kişi (ayırt etme gücüne sahip) kısıtlı bir ergin kişi ise; kural olarak vesayet altına, istisnaen de velâyet altına konulur. Vesayet altındaki kısıtlı; ayırt etme gücüne sahipse, kendi rızası yanında, vesayet dairelerinin de izni gerekir (TMK m.463). Ayırt etme gücüne sahip değilse, yalnızca vesayet dairelerinin izni yeterlidir. Burada vasiinin (yasal temsilcinin) rızasına gerek olup olmadığı tartışılabilir. Ancak, pratik açıdan; vesayet dairelerine başvuracak kişi vasiidir ve ayrıca vasiinin izin vermemesi halinde, vesayet makamına şikayette bulunmak da (TMK m.461) mümkündür⁵². Ayrıca; sınırlı ehliyetsize, maddî ve manevî yükümlülük getiren konularda, yasal temsilcisinin de rızası gereklidir (TMK.m.16/I'in istisnası).

Kısıtlanıp da "vesayet" altına konulmak yerine, "velâyet" altına konulan ayırt etme gücüne sahip ergin (sınırlı ehliyetsiz) kişi için ise, anne ve babasının da rızası aranacaktır.⁵³ Bu durumda; vesayet dairelerinin iznine (TMK m.463) gerek kalmayacaktır. Çünkü; kısıtlanarak "velâyet" altına konulan kişi⁵⁴, Türk Medeni Kanunu'nun 463. maddesinin I. bendi uyarınca, "*vesayet altında*" olmayacağı için, artık "vesayet dairelerinin izni" koşulu yerine, (TMK m.313. maddesinin III. fıkrasındaki yollama ve velâyet ile ilgili hükümler gereğince), "anne – babanın rızası" koşulu devreye girecektir.

"Tam ehliyetsiz" (ayırt etme gücüne sahip olmayan) bir erginin evlât edinilmesinde, kendi rızası alınmaz; öncelikle bu kişinin kısıtlanıp, vesayet ya da velâyet altına alınması; daha sonra evlât edinme işleminin yürütülmesi gerekir (TMK m.405).

3. Vesayet Dairelerinin İzni

a. "Küçükler"ın Evlât Edinilmesinde "Vesayet Dairelerinin İzni"

Medeni Kanun'un, "Küçüğün rızası ve yaşı" başlığı altında, 308. maddenin III. fıkrasında; "*vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlât edinilebilir*" hükmü düzenlenmiştir⁵⁵.

Vesayet altındaki "*küçük*" (TMK m.308/III) veya vesayet altındaki "*kısıtlı*" (TMK m.463) evlâtlık veriliyorsa (ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığına bakılmaksızın), (kendi rızası yanında), küçüğün veya kısıtlının "*yerleşim yeri*" (TMK

⁵¹ Ergin, ayırt etme gücü olan ve kısıtlanmamış kişi "tam ehliyetlidir"; buna karşın, ayırt etme gücüne sahip, ergin ve kısıtlı olmayan, ancak kendisine yasal danışman atanmış olan kişi "sınırlı ehliyetli"; ayırt etme gücü bulunan küçük ve kısıtlılar ise, "sınırlı ehliyetsiz" sayılırlar; ÖZTAN, Bilge: Medeni Hukukun Temel Kavramları, 15.B., Ankara 2004, s.240 vd.

⁵² AYDOĞDU, s.310 vd. (özellikle, dn.864).

⁵³ AYDOĞDU, s.391.

⁵⁴ Kısıtlama kararı, sadece ergin kişiler için verilir. Kısıtlanan kişi; kural olarak, vesayet; istisnaen de velâyet altına (TMK m.335/II) konulur: ZEVKLİLER/HAVUTÇU, s.324 vd.

⁵⁵ YALMAN, s.63; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.488; "Yargıtay 2.HD., 1994/3236 E., 1994/4199 K., 22.04.1994 t.li kararında, "Vesayet altında olanın evlâtlığa karar davasında vasi de dinlenmelidir": ÖZÜĞÜR, s.295; AYDOS, s.126; AKINTÜRK, s.367.

m.411)⁵⁶ sulh hukuk mahkemesinden (vesayet makamından) izin, asliye mahkemesinden (denetim makamından) de tasdik (onay) alınacaktır. Nitekim; Medeni Kanun'un 463. maddesine göre: “*Aşağıdaki hallerde vesayet makamının izninden sonra denetim makamının da izni gereklidir:*

1. Vesayet altındaki kişinin evlât edinmesi veya evlât edinilmesi,...”

Evlât edinmeye (şekil ve usul yönünden) karar verecek mahkeme ise, evlât edinenin ya da eşlerin birlikte evlât edinmeleri halinde, eşlerden birisinin “*oturma yeri*”⁵⁷ mahkemesi olacaktır (TMK m.315/I).

b. “Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinde “Vesayet Dairelerinin İzni”

Bir erginin, Türk Medeni Kanunu'nun 405 vd. maddelerine göre, kısıtlanıp vesayet altına konulması halinde; Türk Medeni Kanunu'nun 463. maddesine göre; vesayet dairelerinin izni gerekecektir. Bu durumda, önce vesayet makamından (sulh hukuk mahkemesinden) izin, daha sonra da denetim makamından (asliye hukuk mahkemesinde) izin alınacaktır.

Böyle bir durumda kısıtlı, ayırt etme gücüne sahip ise; vesayet dairelerinin izni gerekmele birlikte, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılması söz konusu olduğundan, (ayırt etme gücüne sahip küçüklerin evlât edinilmesinde olduğu gibi) sınırlı ehliyetsiz kısıtlının da, evlât edinme işleminde, bizzat kendi rızasının da alınması gerekecektir.

Buna karşın kısıtlı, ayırt etme gücüne sahip değilse; kendi rızası aranmayacak, vesayet dairelerinin, evlât edinme işlemine izni yeterli olacaktır. Burada, herhalde, hiç olmasa pratik açıdan ve evlât edinme işlemi, sınırlı ehliyetsize, maddî ve özelliklerle, burada manevî bir külfet getireceği için, vasinin de izni gerekecektir. Ayrıca vasi, herhalde sınırlı ehliyetsizin yasal temsilcisi olarak dinlenecek ve görüşü alınacaktır.

Kısıtlı, vesayet değil; istisnaen velâyet altına konulmuşsa, artık velâyet makamlarının izninin yerini, kısıtlının (yasal temsilcileri olan) anne ve babasının rızası alacaktır; anne ve babanın rızası aranacaktır.

4. Evli Erginin Eşinin Rızası

Evli bir kişinin evlât edinilebilmesi, ancak eşinin rızasıyla⁵⁸ mümkündür (TMK m.313/II).

⁵⁶ “*Vesayet işlerinde yetki küçük veya kısıtlının yerleşim yerindeki vesayet dairelerine aittir*” (TMK m.411).

⁵⁷ “*Yetkili mahkeme*” ile ilgili olarak bkz. yukarıda “*Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Mahkeme Kararı*”.

⁵⁸ Yargıtay 2.HD., 2005/12256 E., 2005/14885 K., 26.10.2005 t.li kararında “*Dosyada mevcut nüfus kayıt örneğinden, evlât edinilmek istenilen davalının evli olduğu anlaşılmaktadır. Anılan Kanunun 313. maddesinin ikinci fıkrasında “Evli bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlât edinilebilir.” hükmü yer almaktadır. Eşin rızası alınmadan hüküm kurulması da kanuna aykırıdır.*”: YILMAZ KAYAR, Habibe: www.turkhukuksitesi.com, Erişim tarihi: 10.05.2005; “Yargıtay 2. HD., 1999/12973 E., 1999/85 K., 25.01.1999 T.li; Yargıtay 2.HD., 1998/3198 E., 1998/4595 K., 20.04.1998 T.li; Yargıtay 2.HD., 1997/5283 E., 1997/6505 K., 05.06.1997 T.li kararlarında: “*Evli eşlerden birinin evlât edinmesi veya başkasına evlâtlık olması diğerinin onamına bağlıdır*” ÖZÜĞÜR, s.287. Ayrıca bu konuda bkz: YALMAN, s.62; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.495; SEROZAN, s.226.

Türk Medeni Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca; erginlik, on sekiz yaşın dolurmasıyla başlar. Söz konusu maddenin II. fıkrasına göre; evlilik de, kişiyi ergin kılar. Buna göre; on sekiz yaşın altında bulunup da, evlenmiş olan kişi ergin sayılacak ve onun eşinin rızası da aranacaktır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre; "onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır". Ancak, sözleşme bir karışıklığa meydan vermemek için, taraf devletlerin kanununa göre, daha erken yaşta reşit olma durumu hariç tutulmuş ve böylece erken yaşta reşit olma durumu, ulusal kanunlara bırakılmıştır. Buna göre; evlilik yolu ile ergin olan, on sekiz yaşından küçük birine, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesine ilişkin hükümlere uygulanacak ve eşinin rızasının alınması gerekecektir.

Ana ve babanın rızası için, belli bir şekil (mahkemede sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirme) aranırken (TMK m.309/II), eşin rızası konusunda kanunda herhangi bir açık hüküm mevcut değildir. Ancak; Türk Medeni Kanunu'nun 313. maddesinin III. fıkrasındaki yollama nedeniyle; eşin rızası için de, aynı şekil aranmalıdır⁵⁹.

5. Altsoyun Açık Muvafakati

a. "Küçükler"ın Evlât Edinilmesinde "Altsoyun Açık Muvafakati"

Küçüklerin evlât edinilmesinde, evlât edinenin altsoyunun muvafakati aranmamaktadır.

b. "Ergin ve Kısıtlılar"ın Evlât Edinilmesinde "Altsoyun Açık Muvafakati"

"Ergin ve kısıtlılar"ın evlât edinilmesinde, "küçükler"ın evlât edinilmesinden farklı olarak; Medeni Kanunumuzun 313. maddesi evlât edinenin altsoyunun "*açık muvafakati*"ni esas almıştır. Medeni Kanunumuzun 313. maddesinin I. fıkrasında 15.07.2005 tarihinde 5399 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce; ergin ve kısıtlının evlât edinilebilmesi için; evlât edinenin, "*altsoyunun bulunmaması*" gerekmektedir. 313. maddede yapılan değişiklik⁶⁰ sonucu; altsoyun bulunmaması koşul olmaktan çıkarılarak, yerine altsoyun "*açık muvafakati*" koşulu getirilmiştir⁶¹. Böylece; altsoyun açık muvafakati aranarak, altsoyun "*yararlarının*" gözetilmesi sağlanmıştır. Bu açıdan; küçüklerin evlât edinilmesinde, evlât edinenin altsoyunun bulunması durumunda, diğer çocukların "*yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zede-*

⁵⁹ Aynı doğrultuda: AYDOĞDU, s.394.

⁶⁰ 5399 Sayılı Kanunla Medeni Kanunun 313. maddesinin I. fıkrası şu şekilde değiştirilmiştir: "*Evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle, ergin veya kısıtlı aşağıdaki hallerde evlât edinilebilir...*" (R.G.15.07.2005, S.25876). Değişiklikten öncesi için, ayrıntılı bilgi için bkz.: DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.494; SEROZAN, s. 230; AYDOS, s.127; AYDOĞDU, s.409.

⁶¹ Yargıtay 2. HD 2005/17017, 2006/1201 K., 9.2.2006 t.li kararında, "4721 sayılı TMK'nın 313/I. maddesinde yapılan değişiklikle, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde evlât edinenin, altsoyunun bulunmama koşulu kaldırılmıştır. Türk Medeni Kanununun 313/I. maddesine yönelik kanun yararına bozma isteminin anılan maddenin 5399 sayılı yasa ile 15/7/2005 tarihinde değiştirmiş ve altsoyunun bulunmama koşulunun kaldırılması bulunmasına göre bu konuya yönelik kanun yararına bozma isteminin reddine karar verilmesi gerekmektedir." YILMAZ KAYAR, Habibe: (www.turkhukuksitesi.com, Erişim tarihi: 10.05.2006).

lenmemesi” koşulu; ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde, “açık muvafakat” koşulu ile dengelenmiştir.⁶²

IV. “Küçükler” ile “Ergin ve Kısıtlılar”ın, “Birlikte” veya “Tek Başına” Evlât Edinilmesine İlişkin Ortak Koşullar

Türk Medeni Kanunu’nun 313. maddesinde düzenlenen, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesine ilişkin koşullarda düzenleme bulunmaması halinde; kıyasen, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin kurallar uygulama alanı bulacaktır. Bu nedenle; küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin olarak, evli kişilerin, “birlikte” veya istisnaen, “tek başına” ya da “evli olmayan kişilerin”, “tek başına” evlât edinmesi durumu; her iki grup (*küçükler ile ergin ve kısıtlılar*) için de, ortak koşul olarak ele alınacaktır.

A. Evli Kişilerin Evlât Edinmesi

1. Kural : “Birlikte” Evlât Edinme

Eşler, kural olarak, ancak birlikte evlât edinebilirler (TMK m.306). Kanun bu hükümlerle; evli olmayıp da, birlikte yaşayanları (kardeşler, anne-çocuk vs.) kastetmek amacıyla “evli olmayanlar birlikte evlât edinemezler” kuralını getirmiştir. Eşlerin birlikte evlât edinebilmeleri için, “beş yıldan beri evli” olmaları ya da “otuz yaşını doldurmuş” olmaları gerekmektedir (TMK m.306/2).

2. İstisnalar:

a. Üvey Çocukların Evlât Edinilmesi

Eşlerden birinin; diğer eşin çocuğunu, yani üvey çocuğunu, “tek başına” evlât edinebilmesi için, en az “iki yıl süreyle evli” bulunmaları veya evlât edinecek olanın, “otuz yaşını doldurmuş” olması gerekir (TMK m.306/III).

b. Diğer İstisnalar

Bir eşin, “ayırt etme gücünden sürekli yoksun” bulunması halinde veya “iki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmemesi” durumunda ya da mahkeme kararıyla⁶³ “iki yılı aşkın süredir eşinden ayrı” halde yaşayan, “otuz yaşını doldurmuş kişi”⁶⁴, birlikte evlât edinmesi mümkün olmadığından “tek başına” evlât edinebilir (TMK m.307/II)⁶⁵.

⁶² Bu konu ile ilgili ayrıntılı açıklama için bkz: “Ergin ve Kısıtlıların Evlât Edinilmesinde Hakkaniyet Koşulu” kısmına.

⁶³ Boşanma davasının reddi nedeniyle, bir araya gelmeyip, üç yıllık sürenin geçmesini bekleyerek boşanmayı düşünen eşin bu hükümden yararlanması mümkün değildir; evlât edinmek isteyen eş, mahkemeden ayrı yaşama kararı almaldır: KILIÇOĞLU, s.115.

⁶⁴ Yargıtay 2. HD., 2004/14154 E., 2004/15751K., 27.12.2004 T.li kararında: “ 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun tek başına evlât edinmeyi düzenleyen 307. maddesinin 2. fıkrasına göre otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi halinde, tek başına evlât edinebilir. Dosyadaki nüfus kaydından evli olduğu anlaşılan davacının, yukarıda anılan madde uyarınca tek başına evlât edinebilmesi için gereken yasal şartları oluşmadığı görülmüştür. Mahkemece, davanın reddine karar verilmesi gerekirken Türk Medeni Kanununun 307/2. maddesi hükmüne aykırı olarak yazılı şekilde hüküm ku-

B. Evli Olmayan Kişilerin "Tek Başına" Evlât Edinmesi

Evli olmayan kişiler; ancak, "tek başına" evlât edinebilirler. Bunların evlât edinebilmesi için, "otuz yaşını doldurmuş" bulunmaları gerekmektedir (TMK m.307/I).

V. Evlât Edinme İlişkisinin Sonuçları

A. "Küçükler"in Evlât Edinilmesinin "Sonuçları"

Küçüklerin evlât edinilmesinin en önemli sonucu⁶⁶; ana ve babaya ait olan hakların ve yükümlülüklerin, evlât edinene geçmesine sebep olmasıdır (TMK m.314/I).

Bunun dışında; Türk Medeni Kanunu'nun 129. maddesinin 3. bendine göre; "evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin *altsoyu* ve eşi arasında" kesin evlenme yasağı vardır. Burada; a) evlâtlık ile evlât edinen, b) bunlardan biri ile diğerinin eşi ve c) bunlardan biri ile diğerinin *altsoyu* arasında evlenme yasaklanmıştır⁶⁷.

Türk Medeni Kanunu'nun 129. maddesinin 3. bendinin lafzi (sözel) yorumuna göre; bunlardan (evlâtlık ile evlât edinenden) biri ile diğerinin "*üstsoyu*" arasında evlenme yasaklanmamıştır. Böyle bir durumda; evlât edinen, evlâtlığının boşanmış veya dul kalmış annesi veya babası ile evlenebilir⁶⁸. Yahut da, durum tam tersine olabilir; evlâtlık, evlât edinenin annesi veya babası ile evlenebilir. Böyle bir sonucun ve lafzi yorumu ise, "altsoy"a ilişkin evlenme yasağı getiren ve bu yasağın kapsamını genişleten hükmün amacına (ratio legis) ve toplumun genel ahlaki anlayışına uymadığını söyleyebiliriz.

Nitekim; kaynak İsviçre Medeni Kanunu'nun (Türk Medeni Kanunu'nun 129. maddesini karşılayan) 95. maddesinin 1. bendine göre; evlât edinen ve evlâtlığın "*düz çizgi (hat) hısımları*"⁶⁹ (yani, üstsoy ve altsoy hısımları) (Verwandten in geraden Linie) arasında da evlenme yasağı vardır⁷⁰.

Evlât edinmenin diğer bir sonucu; evlât edinen küçük, sadece evlât edinenin tek yönlü ve sınırlı mirasçısı olmakta (TMK m.314/2); buna karşın evlât edinen, evlâtlığın yasal mirasçısı olmamaktadır. Evlâtlığın asıl ailesine olan yasal mirasçılığı da devam etmektedir (TMK m.500).

rulması doğru görülmemiştir.": YILMAZ KAYAR, Habibe: (www.turkhukuksitesi.com, Erişim tarihi: 10.05.2006); DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.487 vd.; ÖZUĞUR, s.235.

⁶⁵ Yargıtay 2. HD., 2005/19713 E., 2006/4349 K., 29.3.2006 t.li kararında, "Davacının eşi S. S.'nin, duruşmaya gelerek davaaya muvafakat ettiği ilişkin beyanda bulunduğu anlaşılması olup, eşlerin tek başına evlât edinebilmesi için öngörülen yasal şartların oluşmamasına rağmen, mahkemece TMK'nın 307/2. maddesi hükmüne aykırı olarak yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir": YILMAZ KAYAR, Habibe: (www.turkhukuksitesi.com, Erişim tarihi: 10.05.2006).

⁶⁶ Evlât edinme ilişkisinin sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.502; ÖZUĞUR, s.240; SEROZAN, s. 231 vd.; AYDOS, s.132; AYDOĞDU, s.557 vd..

⁶⁷ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.60-61.

⁶⁸ AKINTÜRK, s.71.

⁶⁹ "Birbirinden üreyenlerin hısımlığına üstsoy-altsoy hısımlığı adı verilir. Bu hısımlık düz çizgi şeklinde gösterilir. Bunun için batı dillerinde 'düz çizgi hısımlığı' denilmektedir": OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY, s.94.

⁷⁰ Aynı doğrultuda bkz: AYDOĞDU, s.611 vd.

Bir küçüğün evlât edinilmesi durumunda; küçük, evlât edinenin soyadını almaktadır (TMK m.314/3). Bunun haricinde, evlât edinenin isteği üzerine, küçüğe yeni bir ad da verilebilir (TMK m.314/3).

Evlât edinenin evli olması ve birlikte evlât edinme koşullarının bulunması halinde; küçüğün nüfus kaydına, ana ve baba adı olarak, evlât edinen eşlerin adları yazılmaktadır (TMK m.341/4).

Evlât edinilen küçüğün, miras veya başka haklarının zedelenmemesi; aile bağlarının kopmaması için, evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında, gereken tüm işlemlerin yapılması gerekmektedir. Evlâtlık ile ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı, evlâtlığın her iki kütüğüne de işlenmelidir (TMK m.314/5). Aynı şekilde; *Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 29. maddesi* uyarınca, evlât edinilenin kaydı, evlât edinenin aile kütüğüne taşınır.

Evlât edinme ile ilgili kayıt, belge ve bilgiler gizlidir. Ancak bir mahkeme kararı ya da evlâtlığın talebi halinde, bu bilgiler açıklanabilir (TMK m.314/6).

B. “Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinin “Sonuçları”

Türk Medeni Kanunu'nun 313. maddesinin III. fıkrası uyarınca; ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesine ilişkin konularda, hüküm bulunmaması halinde, küçüğün evlât edinilmesine ilişkin hükümler, kıyasen uygulama alanı bulacaktır. Buna göre, yukarıda “*küçük*” için belirtilen; “evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur”, “evlât edinme kayıtlarının gizliliği”, “evlâtlığın geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında bağ kurulması” gibi hükümler kıyasen, “*ergin ve kısıtlılar*”ın evlât edinilmesine de uygulanacaktır.

Bu hükümlerin yanı sıra; ergin olan evlâtlık, evlât edinme sırasında *dilerse*, evlât edinenin *soyadını* alabilmektedir (TMK m.314/III).

VI. Evlât Edinme İlişkisinin Sona Ermesi

A. “Küçükler”in Evlât Edinilmesinde, Evlât Edinme İlişkisinin “Sona Ermesi”

Küçüğün evlât edinilmesinde; rızasının alınması gereken kişilerden, bu rıza yasal sebep bulunmaksızın alınmamışsa ve küçüğün yararı, evlât edinme ilişkisinin kaldırılması sonucu ağır biçimde zedelenmeyecekse; rızasının alınması gereken kişiler, hâkimden evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler (TMK m.317).

Evlât edinme ilişkisinde, esasa dair eksiklikler söz konusu olursa (örneğin; evlât edinenin yaşına veya evlilik süresine ilişkin noksanlıkların bulunması halinde), Cumhuriyet Savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir (TMK m.318/I).

Evlât edinme ilişkisi, eskisinden farklı olarak bir sözleşme ile değil; mahkeme kararı ile kurulduğu için, sona erdirilmesi de, “*fesih*” değil, “*kaldırma*” sözcüğü ile ifade edilmiştir. Böylece, evlât edinme ilişkisinin, ancak mahkeme kararı ile sona erdirilebileceği vurgulanmak istenmiştir⁷¹.

⁷¹ KILIÇOĞLU, s.120.

Eksikliklerin bu sırada ortadan kalkmış olması ya da sadece usule ilişkin eksikliklerin varolması durumunda; evlâtlık ilişkisinin kaldırılması, evlâtlığın yararını ağır biçimde zedeleyecek olursa, evlâtlığın kaldırılması yoluna gidilmez (TMK m.318).

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasında dava açma hakkı, bu hukukî ilişkinin zarara uğramaması için bir süreye bağlanmıştır ve bu süre "*hak düşürücü*" bir süredir. Dava hakkı, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak, "*bir yıl*" ve her halde, evlât edinme işleminin üzerinden "*beş yıl*" geçmekle düşer (TMK m.319).

B. "Ergin ve Kısıtlılar"ın Evlât Edinilmesinde, Evlât Edinme İlişkisinin "Sona Ermesi"

Evlât edinme ilişkisinin sona ermesine ilişkin, yukarıdaki evlât edinme ilişkisinin sona ermesine yönelik hükümler Türk Medeni Kanunu'nun sistematığı gereği, her iki tür (*küçükler ile ergin ve kısıtlıların*) evlât edinme için de ortak olarak düzenlenmiş genel hükümlerdir. Bu nedenle, yukarıdaki açıklama, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde de aynen geçerli olacaktır. Yalnız, 317. maddedeki "*küçüğün menfaati*" ağır biçimde zedelenmeyecekse ibaresini; gerek bu hükmün, her iki evlât edinme türünü de düzenleyen genel bir hüküm olmasından dolayı, gerekse 313. maddesinin son fıkrasındaki yollama nedeniyle "*evlât edinilenin (küçük veya ergin ve kısıtlının) menfaati*" şeklinde yorumlamak daha doğru olacaktır.

VII. Evlât Edinme İşlemlerinde Aracılık

A. "Küçükler"in Evlât Edinilmesinde "Aracılık"

Küçüklerin evlât edinilmesinde, aracılık faaliyetleri, Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılmaktadır (TMK m.320/1). Ülkemizde evlât edinme işlemleri; 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümleri gereği, Başbakanlık Sosyal Hizmetler İl veya İlçe Müdürlüğü aracılığıyla gerçekleştirilmektedir⁷³.

Aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin konular tüzükle düzenlenir (TMK m.320/2). Bakanlar Kurulu'nun bu konudaki ilgili tüzüğü biran önce hazırlanması, evlât edinme ile ilgili işlemlerin hızlanması açısından önemle beklenmektedir⁷⁴.

320. maddedeki hükümden başka, 312. maddede de; küçüğün, gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma (aracı kuruma) yerleştirileceğinden bahsedilmektedir.

Böylece, "küçüklerin" evlât edinilmesindeki aracılık faaliyetleri, ancak devlet kontrolü altında ve devlet eliyle gerçekleştirilebilecektir. Böylece evlât edinme yoluyla, çocuk ticaretinin yapılmasının önüne geçilmek istenmiştir⁷⁵.

⁷² "Yasal sebep bulunmaksızın rıza alınmamışsa, rızası alınması gereken kişiler, küçüğün menfaati bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmeyecekse, hâkimden evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler" (TMK. m.317).

⁷³ AYDOĞDU, s.451 vd.

⁷⁴ Bu konu ile ilgili olarak bkz: AYDOĞDU, s.452 vd.

B. “Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinde “Aracılık”

Türk Medeni Kanunu’nun 320. maddesinde, sadece “küçükler”in evlât edinilmesindeki aracılık faaliyetlerinden bahsedilmektedir. “Küçükler”in korunması gereği nedeniyle, böyle bir hükmün getirildiği ve “ergin ve kısıtlılar”ın evlât edinilmesindeki aracılık faaliyetlerinin devlet eliyle yapılması şartı aranmadığı düşünülebilir.

Ancak; erginlerden, onsekiz yaşın altındakilerin (yargısal erginlik veya evlenme yoluyla ergin olanların) veya ayırt etme gücüne sahip olmayan kısıtlıların, evlât edinilme işleminde korunması gerektiği ortadadır. Evlâtlık işlemlerinin, devlet eliyle yürütülen aracı kuruluşlarda “tek bir elde” birleştirilmesinin getireceği, şekli ve organizasyon kolaylıkları; onsekiz yaşının altındaki erginlerin ve ayırt etme gücüne sahip olmayan kısıtlıların da, küçükler gibi “korunması zorunluluğu”, Medeni Kanun’un 313. maddesinin son fıkrasındaki yollama sebebi ile, “ergin ve kısıtlılar”ın da evlât edinilmesindeki aracılık faaliyetlerinin, devlet eliyle yapılmasını yararlı kılacaktır. Bu gibi konuların, Bakanlar Kurulunca çıkarılacak tüzük ile ivedilikle düzenlenmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

SONUÇ

“Küçükler” ile “ergin ve kısıtlılar”ın evlât edinilmesi; “mahkeme kararı”, “yaş farkı”, “bakım ve eğitim”, “evlât edinmenin evlâtlığın yararına olması”, “ilgililerin rızaları” gibi konularda, aynı genel ve ortak koşullara sahip bulunmakta; sadece, ayrıntılarda bazı farklılıklar göstermektedir. Sistematik olarak konuya bu şekilde yaklaşıldığında; her iki tür evlât edinmeyi de karşılaştırmalı olarak ele almak, daha kolay olmakta ve evlât edinme kurumunun işleyiş tarzı, felsefesi daha anlaşılır bir şekle bürünmektedir. Buna rağmen, konunun ayrıntılarında, özellikle tartışmalı konularda, bazı zorluklarla karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır. Ancak, her emek ve uğraşın, hukuk bilimine katkı getireceğine inanıyoruz.

Türk Medeni Kanunu’nun 313. maddesindeki değişiklik; altsoyu bulunan kişilerin de, “ergin ve kısıtlıyı”, “altsoyunun açık muvafakatı” ile evlât edinilebilmesini sağlayan, yerinde bir değişiklik olmuştur. Çünkü; uygulamada da örneklerine rastlandığı üzere, evlendiği eşinden bir çocuğu olan ve eşinin de, önceki evliliğinden artık ergin olmuş bir çocuğu olan kişi; bu değişiklik sonucu, ergin üvey çocuğunu da, evlât edinebilecek ve böylece bu kişilerin hepsinin, gerçek bir aile olmaları, hukuki açıdan da sağlanmış olacaktır.

Uluslararası sözleşmelerin, evlât edinme ile ilgili hükümleri, Türk Medeni Kanunu’ndaki evlât edinme ile ilgili hükümlerle karşılaştırıldığında; çocukların haklarının her iki mevzuat ile de güvence altına alındığını görmekteyiz. Örneğin; “çocuğun yüksek menfaati” (BMÇHS. m.3) ve bunu karşılayan “çocuğun yararı” (TMK m.305); “yetkili makam kararı” (BMÇHS m.21/I-a) ile “mahkeme kararı” (TMK m.315/I); “ilgililerin rızası” gibi hususlar, uluslararası sözleşmeler ile özellikle de, çocuk açısından güvence altına alınmıştır.

⁷⁵ Evlât edinmede aracılık faaliyetleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.508; ÖZÜĞÜR, s.244 vd.; AYDOS, s.139; SEROZAN, s.230; AYDOĞDU, s.450 vd.

EK-1: "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi"nin, "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi"nin ve "Türk Medeni Kanunu"nun, Evlât Edinme ile İlgili Maddelerini Karşılaştıran TABLO (1)

<i>Ortak Kavramlar ve İlkeler</i>	<i>Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi</i>	<i>Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi</i>	<i>Türk Medeni Kanunu</i>
1. Çocuğun yüksek yararı	Taraf devletler, çocuğun " <i>en yüksek yararlarını</i> " temel düşünce olarak kabul edecektir (m.21/I).	Sözleşmenin amaçları: (a) Ülkelerarası evlât edinmelerin, çocuğun " <i>yüksek yararları</i> "na ve uluslararası hukukun ona tanıdığı temel haklara uyularak yapılması için koruyucu tedbirleri tesis etmek... (m.1/a).	Evlât edinmenin her halde " <i>küçüğün yararına</i> " olması gerekir (TMK m.305/II).
2. Yetkili Makam Kararı	Çocuğun evlât edinilmesine ancak " <i>yetkili makam</i> " karar verir (m.21/I-a).	–	"Mahkeme kararı"yla birlikte, evlâtlık işlemi kurulmuş olur (m.315/I).
3. İlgililerin Rızası	Yetkili makam; duruma göre, çocuğun, " <i>ana-babası</i> ", " <i>yakınları</i> " ve " <i>yasal temsilcisi</i> " ve diğer tüm " <i>ilgililerle</i> " yapılacak görüşme sonucu, onların da evlât edinme konusundaki rızalarını alma zorunluluğuna uyararak, kararını verir (m.21/I-a).	Sözleşmenin kapsamına giren bir evlât edinme, menşee Devleti yetkili makamlarınca ancak aşağıdaki hallerde gerçekleştirilir:.... Evlât edinme için " <i>muvafakati zorunlu olan kişi</i> ", kurum ve makamlarla gerekli görülen hallerde istişarede bulunmuş ve özellikle bir evlât edinmenin çocuğun asıl ailesi ile olan hukuki ilişkisini sona erdirip erdirmediği ve rızalarının sonuçları hakkında gereğince " <i>bilgi</i> " verilmiş olması....(m.4/c-1).	Vesayet altındaki küçük, " <i>vesayet dairelerinin izniyle</i> " evlât edinilebilir (m.308/III). Evlât edinme küçüğün " <i>ana-babasının rızasını</i> " gerektirir (m.309/I). Evlî bir kimse ancak " <i>eşinin rızası</i> "yla evlât edinilebilir (m.313/II).
4. Evlâtlığın rızası	Çocuğu ilgilendiren bütün meselelerde " <i>çocuğun görüşleri</i> "ne saygı; çocuğu ilgilendiren herhangi bir adli ya da idari kovuşturmada, çocuğun görüşlerinin dinlenmesi gerekir (m.12).	Sözleşmenin kapsamına giren bir evlât edinme, menşee Devleti yetkili makamlarınca ancak aşağıdaki hallerde gerçekleştirilir:.... (1) Çocuğun, evlât edinmenin sonuçları ve gerekli ise buna " <i>rızası</i> " hakkında yeterince bilgilendirilmiş ve kendisiyle istişarede bulunulmuş olması; (2) Çocuğun arzu ve görüşlerinin nazara alınmış olması; (3) Çocuğun evlât edinmeye muvafakati gerekli ise, bunun serbestçe ve aranan yasal şekillere uygun olarak verilmiş bulunduğu ve muvafakatin açıkça veya yazılı olarak verildiği hususunun tespit edilmiş olması; ve (4) Bu muvafakatin para ya da herhangi " <i>bedel mukabili elde edilmemiş</i> " olması (m.4/d).	<i>Kural olarak</i> ; ayırt etme gücüne sahip olan " <i>küçük</i> ", rızası olmadıkça evlât edinilemez (m.308/II). <i>İstisna</i> : Vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın (kendi rızası yanında), " <i>vesayet dairelerinin izniyle</i> " evlât edinilebilir m.308/II).

EK-2: Evlât Edinilen Açısından; “Küçükler” ile “Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinin Genel ve Ortak Koşullarına İlişkin TABLO (2)

<i>Koşullar</i>	<i>“Küçükler”in Evlât Edinilmesinde</i>	<i>“Ergin ve Kısıtlılar”ın Evlât Edinilmesinde</i>
1. Mahkeme Kararı	“Mahkeme kararı”yla evlâtlık ilişkisi kurulmuş olur (TMK m.315/I).	“Mahkeme kararı”yla evlâtlık ilişkisi kurulmuş olur (TMK m.315/I, m.313/III).
2. Yaş Farkı Koşulu	Evlât edinen ile evlât edinilen arasında en az “on sekiz yaş farkı”nın bulunması gerekir (TMK m.308).	Evlât edinen ile evlât edinilen arasında en az “on sekiz yaş farkı”nın bulunması gerekir (TMK m.308/I; m.313/III).
3. Bakım ve Eğitim Koşulu	Evlât edinilecek küçüğün, evlât edinen tarafından “bir yıl” süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması gerekir (m.305/II).	“Bedensel veya zihinsel özürlü” sebebiyle, sürekli olarak yardıma muhtaç olan kişi, evlât edinen tarafından “beş yıl” süreyle bakılmış ve gözetilmiş olması halinde evlât edinilebilir (TMK m.313/b.1). Bunun dışında; evlât edinilen; “küçüklüğünde”, evlât edinen tarafından “beş yıl” süreyle bakılmış ve eğitilmiş ise, yine evlâtlık ilişkisi kurulabilmektedir (TMK m.313/b.2). Aynı şekilde; “diğer haklı sebepler” bulunmakta ve evlât edinilen, evlât edinen ve ailesiyle “beş yıldan beri birlikte yaşamakta” ise, evlâtlık ilişkisi kurulabilmektedir (TMK m.313/b.3).
4. Evlâtlığın Yararına Olması Koşulu	Evlât edinme işlemi, her halde “küçüğün yararı”na olmalıdır (TMK m.305/II).	Evlât edinme işlemi, her halde “evlât edinilenin” yararına olmalıdır (TMK m.305/II; m.313/III).
5. Diğer Çocukların Yararlarının “Hakkaniyet”e Aykırı Biçimde Zedelenmemesi	“Küçüklerin” evlât edinilmesinde, evlât edinenin altsoyunun bulunması durumunda, bu çocukların yararının “hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi” gerekmektedir (m.305/II).	İki tür durum söz konusu olur: Eğer, evlât edinenin <i>altsoyu, ayırt etme gücüne sahip değilse</i> , bu koşul aranır (m.305/II; m.313/III). Eğer <i>altsoyu ayırt etme gücüne sahipse</i> , sadece “açık muvafakati” aranır (m.313/I); hakkaniyet koşulu aranmaz ve gerek de kalmaz.
6. İlgililerin Rızası (Evlâtlığın /Anne-babanın/ Vesayet Dairelerinin/ Eşin /Altsoyun Açık Muvafakati)	Ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası aranır (m.308/II). Kural olarak; <i>anne babanın</i> rızası aranır (m.309/I) (İstisnaları: TMK m.311). Çocuk, vesayet altında ise; ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın (kendi rızası yanında), <i>vesayet dairelerinin</i> izni aranır (m.308/III).	Ayırt etme gücü bulunan <i>evlâtlığın rızası</i> herhalde (şahsa sıkı sıkıya bağlı hak olduğundan dolayı) aranır. Kural olarak, <i>anne babanın rızası</i> aranmaz. Ancak, ergin kişi kısıtlanıp velâyet altına konulmuşsa, anne babanın da rızası aranır: (TMK m.16/I’ın istisnasıdır; ergin kişi, sınırlı ehliyet-siz ise, maddi ve manevi yükümlülük getireceğinden dolayı). Ergin, kısıtlanıp, vesayet altına konulmuş ise, (ayırt etme gücü varsa, kendi rızası yanında), <i>vesayet dairelerinin izni</i> aranır (m.463). Evli erginin, <i>eşinin</i> rızası aranır (m.313/II). Evlât edinenin <i>altsoyunun muvafakati</i> gerekir (TMK m.313/I). Ancak bu hüküm altsoyun ayırt etme gücüne sahip olması halinde önem taşır, ayırt etme gücü yoksa “hakkaniyet” koşulu ön plana çıkabilir.

EK-3: Evlât Edinen Açısından: "Evlî" ve "Evlî Olmayan Kişilerin", Evlât Edinmesine İlişkin TABLO (3)

Kurallar ve Koşullar	"Evlî Kişilerin" "Birlikte" veya "Tek Başına" Evlât Edinmesi	"Evlî Olmayan Kişilerin", "Tek Başına" Evlât Edinmesi
1. Kural	Eşler, kural olarak, ancak "birlikte" evlât edinebilirler; evli olmayanlar, birlikte evlât edinemezler (TMK m.306/I).	Evlî olmayan kişiler, ancak "tek başına" evlât edinebilirler (TMK m.306/I; m.307/I).
2. İstisnalar	<p>a. Eşlerden biri; (iki yıldan beri evli veya otuz yaşını doldurmuş ise) diğerinin üvey çocuğunu "tek başına" evlât edinebilir (TMK m.306/II).</p> <p>b. Bir eşin ayırt etme gücünden sürekli yoksun olması halinde, otuz yaşını doldurmuş ise, birlikte evlât edinmenin mümkün olmadığını ispat etmesi şartı ile "tek başına" evlât edinebilir (TMK m.307/I).</p> <p>c. Bir eş, diğer eşin iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi durumunda, otuz yaşını doldurmuş ise, birlikte evlât edinmenin mümkün olmamasını ispat etmesi şartı ile "tek başına" evlât edinebilir (TMK m.307/II).</p> <p>d. Bir eş, mahkeme kararıyla, iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması sebebiyle birlikte evlât edinmenin mümkün olmadığını ispat etme ve otuz yaşını doldurmuş bulunma şartı ile "tek başına" evlât edinebilir (TMK m.307/II).</p>	—
3. Evlât Edinenin Ehliyeti	Tam ehliyetliler ve sınırlı ehliyetliler (sadece eşlerinin rızası ile) evlât edinebilirler. Sınırlı ehliyetsizlerden, vesayet altındaki ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar, vesayet dairelerinin izni ile evlât edinebilir (TMK m.463) (Kısıtlanmış olup da velâyet altındakiler ise, anne babadan izin almalıdır) (TMK m.16'nın istisnasıdır. Çünkü, bu işlem kendisine maddi ve manevi külfet getirmektedir).	Evlî kişilerin ehliyeti ile ilgili açıklamalar; evli olmayan kişilerin ehliyeti için de aynen geçerlidir.
4. Yaş veya Evlilik Süresi Koşulu	<p>a. Kural: Eşlerin, "birlikte" evlât edinebilmesi için, "beş yıldan beri evli olmaları" veya "otuz yaşını doldurmuş" olmaları (TMK m.306/II) gerekir.</p> <p>b. İstisnalar: aa. "Üvey Çocuğun" evlât edinilebilmesi için: "iki yıldan beri evli" olmaları veya evlât edinecek olan eşin "otuz yaşını doldurmuş" olması (TMK m.306/III) gerekir.</p> <p>bb. Diğer İstisnalar: Eşlerin Türk Medeni Kanunu m.307'de sayılan istisnai durumlarda evlât edinebilmeleri için, "otuz yaşını" doldurmuş olması şarttır.</p>	Evlât edinenin, "otuz yaşını" doldurmuş olması gerekir (TMK m.307/I).

KAYNAKÇA

- ACABEY, Beşir:** Soybağı, İzmir 2002.
- AKINTÜRK, Turgut:** Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, C.II., 9.B., İstanbul 2004.
- AKYÜZ, Emine:** “Evlât Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu”, (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 498), Prof.Dr. Hamide Topçuoğlu’na Armağan, Ankara 1995, s.153 – 169.
- ALTAŞ, Hüseyin:** “Evlâtlık Sözleşmesinde Amaç”, Türk Hukuk Dünyası, Mayıs 2000 Yıl:1 Sayı:1, s.103 – 109.
- ATAAY, Aytakin, M. :** “Medeni Kanun’un Evlad Edinmeye Müteallik Hükümlerinin Değiştirilmesi ve Tamamlanması”, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl:2, Sayı: 2, İstanbul 1959, s.73 – 84.
- AYDOĞDU, Murat:** Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme, İzmir 2006.
- AYDOS, Oğuz Sadık:** “Yeni Medeni Kanuna Göre Evlât Edinme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran – Aralık 2000, Cilt: IV, Sayı: 1-2, s.117 – 141.
- BAUMANN, Ursula:** Voraussetzungen und Verfahren der Adoption, (Dissertation der rechts und staatswissenschaftlichen Fakultät der Universität Zürich zur Erlangung der Würde eines Doktors beider Rechte), (Juris Druck, Verlag Zürich), Zürich 1970.
- BRAUCHLI, Andreas:** Das Kindeswohl als Maxime des Rechts, (Schulthess Polygraphischer Verlag) Zürich 1982.
- DOĞAN, Murat:** “Medeni Kanunun Getirdiği Yeni Bir Müessese: Aile Konutu, AÜEHFD, 2002, C.VI, S.1-4, s.285 – 300.
- DOĞAN, Murat:** “Türk Medeni Kanunu’nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler”, AÜHFD, C.52, S.4, 2003, s.93 – 129.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan:** Türk Özel Hukuku, C.II, Kişiler Hukuku, İstanbul 2002, s.178 vd.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Mustafa Alper:** Türk Özel Hukuku C. III, Aile Hukuku, İstanbul 2005.
- EREN, Abdurrahman:** “1982 Anayasası’nın 90.maddesindeki 2004 Değişikliği’nin Anlaşmaların Türk İç Hukukundaki Yerine Etkisi”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt VIII, Sayı 3-4, Erzincan, Aralık 2004, s. 47 – 77.
- ERTAŞ, Şeref/KOÇ, Nevzat:** 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, İzmir 2002.
- GENÇCAN, Ömer Uğur:** “Evlât Edinme Kurumu ve Benzeri Kavramlar / Kurumlar, Manisa Barosu Dergisi, Yıl:20 Sayı: 78, s.15 – 23.

- GLÄTTLI, Maja:** Die Adoption im französischen und italienischen Recht, verglichen mit dem schweizerischen Recht (Dissertation, der Rechts-, und staatswissenschaftlichen Fakultät der Universität Zürich zur Erlangung der Würde eines Doktors der Rechtswissenschaft), (Juris Druck, Verlag Zürich), Zürich 1978, s.17 vd; s.55 vd.)
- GÖREN, Zafer:** Temel Hak Genel Teorisi, İzmir 2000.
- GÜMÜŞ, M.Alper:** "Kısıtlı ve Kısıtlı Olmayan Ergin Kişilerin Koruma Amaçlı Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 432-437)", Yeditepe Üniv. Hukuk Fak. Dergisi, C.I, S.2, 2005.
- GÜNDÜZ, Aslan:** Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler Örnek Kararlar, İstanbul 2003.
- HODGKİN, Rachel/NEWELL, Peter:** Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, UNICEF, 1998.
- KILIÇOĞLU, Ahmet:** Medeni Kanun'umuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003.
- OĞUZMAN, M.Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY, Saibe:** Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), İstanbul 2002.
- ÖZBUDUN, Ergun:** Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2000.
- ÖZDAMAR, Demet:** Türk Hukukunda, Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu, Ankara 2002.
- ÖZDAMAR, Demet/SUCU, C. Gamze:** "Çocuğun Oyun ve Dinlenme Hakkı" Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Ocak-Şubat 2006, S.17-18, s.71-101.
- ÖZTAN, Bilge:** Medeni Hukukun Temel Kavramları, 15.B., Ankara 2004.
- ÖZÜĞÜR, Ali İhsan:** Türk Medeni Kanununun Yeni Düzenlemeleri ile Açıklamalı – İçtihatlı Velâyet – Vesayet – Soybağı ve Evlât Edinme Hukuku, Ankara 2002.
- RUHİ, Ahmet Cemal:** Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlât Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması, Ankara 2003.
- RUHİ, Ahmet Cemal:** "743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda Yer Alan Evlât Edinmenin Şekli Şartlarının Mukayeseli Olarak İncelenmesi" (Mukayeseli), Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.V, S.1-4, Erzincan 2001, s.455 – 465.
- RUHİ, Ahmet Cemal:** "Evlât Edinme Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme", Aylık Hukuk Dergisi, Haziran 2003, s.8 – 9.
- RUHİ, Ahmet Cemal:** "Yabancı Ülke Mahkemelerinden Alınan Velâyet Konusundaki İlamların Türkiye'de Tenfizi" , Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, S.3-4 (Aralık-2003), s. 721 – 756.
- SAZAK, Ömer Faik:** "Medeni Kanuna Göre Evlât Edinme", Antalya Barosu Dergisi, Nisan 2002, Yıl 23 S.44, s.10 – 16.

SEROZAN, Rona: Çocuk Hukuku, İstanbul 2005.

SONER, Lütfü Fikri: “Medeni Kanunda Evlât Edinme ve Ön Tasarıdaki Durum”, Türkiye Noterler Birliği, Sayı:12, 15 Kasım 1976, s.18 – 28.

ŞENER, Esat: “Milletlerarası Özel Hukuk Açısından Evlât Edinme ve Noterler”, Türkiye Noterler Birliği, Hukuk Dergisi, Sayı: 40, 15 Kasım 1983, s.6 – 9 .

ŞIPKA, Şükran: Türk Medeni Kanununda Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK m.194), İstanbul 2002.

YILMAZ, Hamdi: Das Problem der Unehelichkeit in der Schweiz und in der Türkei, insbesondere für den Gesetzgeber, (Peter Lang Verlag), Bern 1980, s.39 vd.

YILMAZ KAYAR, Habibe: www.turkhukuk sitesi.com, (Erişim tarihi: 10.05.2005).

YALMAN, Süleyman: “Evlât Edinmede Rıza”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran-Aralık 2004, C. VIII, S.1-2, s. 57 – 73.

ZEVKLİLER, Aydın/HAVUTÇU, Ayşe: Medeni Hukuk Temel Bilgiler, 5.B, Ankara 2005.

